

НАГОЛОС

ЮВІЛЕЙ
«ХЛІБОРОБА»

стор. 3

КІНО

ІСТОРІЯ
ПЕРЕМОГ

стор. 6-7

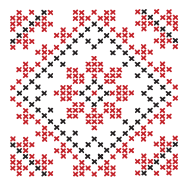
МИСТЕЦТВО

ШЕВЧЕНКІАНА
ІВАХНЕНКА

стор. 12-13

Загальнодержавна українська газета

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№22 | 27 листопада 2020

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

ПРЕЗЕНТАЦІЯ НОВОЇ КНИЖКИ ДМИТРА ЧОБОТА

18 листопада в конференц-залі Львівської національної наукової бібліотеки України ім. Василя Стефаника відбулася презентація книжки Дмитра Чобота «Загибель Гути Пеняцької 28 лютого 1944 року: трагедія», яка була надрукована Видавничим домом «Українська культура» і стала четвертою в серії «Бібліотека газети «Культура і життя»».

Євген БУКЕТ

Грунтовне дослідження письменника, історика, краєзнавця, головного редактора журналу «Пам'ятки України: національна спадщина», народного депутата України кількох скликань Дмитра Чобота розвінчує міфи про геноцид поляків у час Другої світової війни.

Відкрили презентацію генеральний директор ЛННБ ім. Василя Стефаника, кандидат педагогічних наук Василь Ферштей і доктор історичних наук, професор, голова Львівської обласної організації Національної спілки краєзнавців України Микола Литвин. Окресливши проблематику дослідження та зробивши акцент на його важливості, Микола Романович надав слово авторові.

У своєму виступі, який тривав майже годину, Дмитро Чобіт розповів про те, що Гуту знищив гітлерівський окупаційний режим силами німецького війська у ході типової каральної акції. Причина полягала у тривалій співпраці місцевої боївки Армії Крайової з російськими партизанами, загоном НКВД, скоєнні ними терактів, зв'язаних розправ над німецькими вояками з проявами садизму та збройному опорі німецьким окупантам. Усупереч сотням

доконаних фактів польська сторона в особах найвищих керівників держави – президента, прем'єр-міністра, керівників Сейму, а також урядовців, політиків, дипломатів, громадських діячів і навіть римсько-католицького духовенства – розгорнула впродовж останніх трьох років (2018–2020) безпрецедентну кампанію абсолютно необґрунтованих і цілковито надуманих звинувачень українців у геноциді поляків Гути Пеняцької. Унаслідок небаченої антиукраїнської пропаганди, поширення неправди й наклепів нині у Польщі про Гуту Пеняцьку знає кожен поляк, в очак якого це село стало символом трагедії польського населення Волині й так званих «кресів східних». Своїми головними завданнями автор книжки «Загибель Гути Пеняцької 28 лютого

1944 року: трагедія» вважає відновлення історичної справедливості та спростування польських пропагандистських міфів мовою документів. Саме тому дослідження Дмитра Чобота матиме продовження – він уже розпочав роботу над іще двома книжками про загибель Гути Пеняцької. Друга матиме назву «Загибель Гути Пеняцької 28 лютого 1944 року: фальсифікації, спекуляції, дійсність», а третя – «Очима очевидців, мовою документів».

Зокрема, доктор історичних наук Андрій Боляновський в обговоренні виступу автора книжки зазначив, що дослідженню Дмитра Чобота не вистачає хіба документів з архівів Вермахту, звіту конкретного військового підрозділу про трагедію Гути Пеняцької, який підтвердив би його висновки і остаточно розставив

всі крапки над «і» у питанні знищення села.

Участь в обговоренні також взяли літературознавець, громадський діяч, перекладач синопсиса книжки польською мовою Григорій Чопик, представник родини, члени якої були самовидцями наслідків спалення Гути Пеняцької, Ігор Іскра, історик, директор Львівської обласної універсальної бібліотеки Іван Сварник, мистецтвознавець, член Товариства «Надсяння» Володимир Бадяк, экс-голова Львівської обласної ради Олег Панькевич, головний редактор газети «Культура і життя» Євген Букет, видавець і громадський діяч Андрій Шекун.

«Прикро, що представники центральних органів влади всіх рівнів з 2018 року, коли звинувачення на адресу українців уперше пролунали офіційно з боку Польщі, не відреагували, не дали дору-

чення дослідити цю тему, підняти архівні документи, щоб уникнути конфронтації, яка вигідна виключно Росії, окупантові українських земель, – зазначив Андрій Шекун. – Коли немає належної реакції влади на антиукраїнські випадки, справу в свої руки бере громадськість. А відомий історик та політик Дмитро Чобіт, який першим в Україні викрив кривдника Василя Стуса у книзі «Нарцис», краще від будь-якого чиновника може впоратися із ворожою пропагандою. Саме тому ми впродовж 2018 року друкували у газеті «Культура і життя» його сенсаційне дослідження подій у Гути Пеняцькій під час Другої світової війни, а цього року вирішили підтримати й видання книжки про ці події».

На завершення заходу головний редактор журналу «Дзвін», письменник Юрій Коваль оголосив текст Звернення учасників презентації до Президента України Володимира Зеленського, в якому наголошується на необхідності вироблення позиції України у перемовинах з Польщею, яка б ґрунтувалася на правді, документально підтверджених достовірних фактах, особливо щодо складних польсько-українських стосунків минулого.

А наступного дня, 19 листопада, на пропозицію голови фракції ВО «Свобода» Олега Панькевича, сесія Львівської обласної ради ухвалила рішення про поповнення бібліотечних фондів області, зокрема, й книжкою Дмитра Чобота «Загибель Гути Пеняцької 28 лютого 1944 року: трагедія».

Фото Анастасія КОВАЛЬСЬКОГО

4 820 157 940 013 22

НАШ ІНДЕКС 60969

ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА НА 2021 РІК: 6 МІСЯЦІВ – 363.62 ГРН; 12 МІСЯЦІВ – 722.04 ГРН

ТЕАТРАЛЬНЕ ЩЕПЛЕННЯ ВІД ПОХМУРИ

У Варшаві я був усього лиш день. І цей день запам'ятався мені на все життя. Найбільше закарбувався у пам'яті музей Фридерика Шопена у центрі міста. Ошатний, гарний, мультимедійний, із високим рівнем технічного оснащення і дбайливим ставленням до відвідувачів.

Ярослав КАРПЕЦЬ

Нашим музеям до такого рівня ще дуже довго рости. Тож коли я дізнався, що у Києві ставлять виставу за книжкою «Мадам Пилінська і таємниця Шопена» одного з моїх найулюбленіших авторів (це я про Еріка-Емманюеля Шмітта), ще й про улюбленого композитора і піаніста – хутчіш побіг на прем'єру у столичну Академічну майстерню театрального мистецтва «Сузір'я».

Із назви повісті Еріка-Емманюеля Шмітта, про яку я вже розповідав у №10 «КіЖ» від 12 червня ц.р., організатори вистави «викинули» мадам Пилінську, залишили просто «Таємниця Шопена»: з погляду маркетингу ідея вдала. Усіх приворожують таємниці, щось незвідане, непізнане, щось те, чого ще не сказали біографи й дослідники творчості видатного польського композитора. Чесно кажучи, саме мадам Пилінська, яку втілила на сцені народна артистка України Лариса Кадирова, була цвяхом програми. Експресивна, неординарна, чутлива, дещо божевільна – такі епітети можна підібрати до побаченого й почутого. Залюблена в Шопена до фанатизму, до знемоги і нестями, мадам Пилінська передає таємне знання музичного світу польського генія.

Передає через незвичні речі: слухання природи, співу пташок і крапель дощу або чуття тиші. І це таки справді незвично, адже сумніваюсь, що в академічній спільноті такі прийоми толерують і сприймають.

«Від реальності нашого існування ми вимагаємо зрозумілості й прогнозованості. Усе має йти за планом, який нам, його авторам, звичайно, видається досконалим. Кажуть, життя вносить свої корективи. Насправді воно подає знаки, які зрозуміє той, хто вміє чути, бачити чи відчувати», – так розпочинається наша розмова з режисером спектаклю «Таємниця Шопена» Олексієм Кужельним. Після вистави я мав чудову нагоду з ним поспілкуватися. Пан Олексій розповів, що свій режисерський стиль називає алогічним реалізмом. Він яскраво втілюється у прем'єрному спектаклі за художнім текстом Шмітта.

Так-так, французький драматург найперше написав повість, а з повісті Олексій Кужельний зробив п'єсу. Її жанр визначив як «музична ініціація».

Прозовий твір пана Шмітта – автобіографічний. Переклад французького тексту українською мовою здійснив Іван Рябчій – лауреат премій імені Максима Рильського, Миколи Лукаша та Програми «Сковорода». Інтерв'ю із ним вийшло у №10 «КіЖ» від 12 червня ц.р. Український переклад твору вийшов у «Видавництві Анетти Антоненко».

«У юного філософа Шмітта, – продовжує свою розповідь режисер спектаклю Олексій Кужельний, – у виконанні студента 2-го курсу Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського Олександра Бондаря від-

криваються канали сприйняття буденного як чогось надзвичайного, позачасового, досконалого. Він чує музику крапель роси, гармонію пташиного багатоголосся, невичерпність звучання тиші. У виставі реальність багаторазово перетворюється на очах у глядача на театральну казковість».

У центрі сцени стояв рояль. Від нього линули казкові, чарівливі мелодії композиторів минулих століть. Також на сцені був екран, на якому час від часу демонструвалися серйозні й кумедні обличчя Баха, Моцарта, Шопена. Це поживляло сам спектакль, надавало йому мультимедійної складової.

Заслужують на глядацьку увагу й режисерські прийоми: «Краплі води у промені світла розбиваються на долонях юнака, як діамантовий пил. Тіні від плетеної інсталяції стають мереживом гілок дерев. Коли герой нарешті наближається до глибинної суті музичної душі Шопена, портрет геніального композитора проявляється на його сорочці».

Режисер Олексій Кужельний усіх запрошує поринути у світ музики, відвідавши спектакль «Таємниця Шопена»: «Глядачі проведуть вечір на виставі у музичному спілкуванні з Шубертом, Бахом, Лістом. І, може, не погодяться з визнанням Пилінської Шопена найкращим із кращих. Але спільні хвилювання, емоційні поривання, викликані звучанням творів музичних геніїв, безумовно, зроблять геть неромантичне сьогоднішнє – попри будь-яку логіку його сприйняття – піднесеним, радісним. Це просто театральне щеплення від похмури».

Найближча вистава «Таємниця Шопена» буде гратися 17 грудня 2020 року о 19.00 в «Сузір'ї».

КРІЗЬ ТЕРНИ ЛІТ, АБО ДОРОГА ДО СЕБЕ

Хтось мчав до слави, до зірок – його земне п'янило небо. Не відступився і на крок, крізь терни літ йдучи до себе, – вихопилось одразу після прочитання книжки Олеса Волі «Крізь терни», яку автор лиховісно-коронавірусної пори надіслав мені поштою зі столичних Позняків.

Я одержав її в замісті, де впродовж місяців, як і мільйони співвітчизників, перебуваю у так званій самоізоляції. Телефоном подякував Олесеві за подарунок, відзначив, зокрема, влучну назву видання, що увібрало в себе різночасові оповіді, пов'язані з його долею, і не лише письменницькою. «Хіба ж не правда? Ідемо крізь терни, гулі й синці набиваючи, йдемо до світу, а найперше – до самих себе...» – почув у відповідь.

Попри пандемію, попри всіляку іншу, зосібно – матеріальну скруту, попри ворохобність і непередбачуваність доби, одна за одною з'являються книжки митця, який не звик сидіти склавши руки; нові видання припасовуються до тих, які раніше побачили світ, утворюючи своєрідну піраміду духу Олеса Волі з п'ятнадцяти ошатних томів.

У книзі, про яку йдеться, розміщено роздуми про Бога, Істину, літературу, письменство, історію, демократію, пошуки щастя й творення добра; сумніви й сум'яття – задля чого ми на світ білий рожденні; блискавки-спалахи думок про війну, мир, смисл і сутність життя. Надто – про Голодомор 1933-го: як сталося, що на очах цивілізованого світу вигинуло шість чи сім мільйонів українського люду.

Видання, здійснене за меценатської підтримки Руслана Телятника, земляка автора, – розмаїте своїми сенсами. Думки та світовідчуття у ньому цікаві не лише для тих, хто оддавна стежить за творчістю Олеса Волі, а й для нових шанувальників. Їхня кількість збільшується зокрема й тому, що він – і письменник, і мислитель водночас, автор розлогого двок-

нижжя афоризмів, яке також гідно вписалося у нинішнє п'ятнадцятитомне зібрання творів; філософ не меншою мірою, ніж літератор, і невідомо, хто в ньому прокинувся раніше, з огляду аж на роки студентські, коли ми разом навчалися в університеті.

До книжки «Крізь терни» увійшли статті, спогади, щоденникові записи автора, есеї про літературних побратимів, діалоги з ними у часописах. Маємо також виразний портрет самого митця, який нині розміняв своє друге тридцятип'ятиріччя, в антуражі доби. Створений він відомими журналістами, літературознавцями, колегами, серед яких чимало друзів добросердого та людинолюбного Олеса Волі.

Є у книзі й скульптурний портрет того, хто «пройшов через усе». Таким зобразив його на обкладинці Олександр Красноголовець, підкресливши саможертвність митця, покликаного не відсиджуватися у закутках часу, а вести за собою співвітчизників, ще не визрілих до розуміння і діянь.

Промовистим є сюжет зі свіцею у правиці письменника, який виводить люді з пекла воєн і голодоморів, політичних репресій, з епохи нищості духу. На такий лицарський чин можуть одважитися мислителі, які пройшли крізь терни власного страдницького життя, щоб перейнятися долею співвітчизників та людства. Образ письменника-любомудра втілено художником у динаміці; навіть зморшки на його чолі промовляють: важко йти, але мета варта того. Скульптурний лик Олеса Волі осяяний свіцею духу, а зір видючий прозирає світло в кінці тунелю.

Задумів у літератора нині не менше, аніж у юності дерзновенно-незупинний. Як і тоді, за письмовим столом працює «без вихідних та прохідних», молиться, аби Всевишній послав часу й снаги для їхнього здійснення.

Олександр КАВУНЕНКО
м. Київ

ЮВІЛЕЙ ГАЗЕТИ «ХЛІБОРОБ»

Володимир Шемет

лицях Полтави, Києва його просто «виривали з рук газетників». Московська влада всіляко перешкоджала популяризації часопису як носія української ідеї. Наприклад, 20 жовтня 1906 року у Києві відбувся суд над учителем Григорієм Боревичем та учнем київської школи малювання Григорієм Вараввою за те, що вони на базарі у селі Тарасівка Звенигородського повіту читали людям газету «Хлібороб». Першого засудили до восьми місяців ув'язнення, а другого – до одного року.

Хто ж вони, брати Шемети, які випуском газети назавжди в українській історії перекреслили дію сумнозвісних Валуєвського й Емських указів? «Шемет» із литовської – «ведмідь», якого розбудили в час зимування». Рід Шеметів походить із Литви. На початку XV століття Вагикан присвоїв Шемету-Кежгайлу графський титул за лицарські звитяги. Пізніше Шемети переселились в Україну, бо одному з їхніх пращурів сподобалась українська дівчина. Шемети брали активну участь у повстанні декабристів у складі Чернігівського полку. За участь у повстанні шляхтича Казимира Шемета московський цар позбавив дворянського титулу, а по-теперішньому – репресував. Його син, учасник Кримської війни 1854–1856 років Михайло Шемет, під час оборони Севастополя командував батареєю важкої артилерії і був тяжко поранений. Стікаючи кров'ю, він не полишив поле бою, а наказав викотити гармати і «прямою наводкою» розстрілювати англо-французький десант. Коли про мужність Шемета доповіли царю, то він повернув Михайлові дворянський титул, відібраний у його батька. Пізніше відставний поручик оселився на Полтавщині, мав близько 500 десятин землі, започаткував суконне виробництво в Лубнах, був почесним головою лубенської шляхти. Мав трьох синів – Володимира, Сергія, Миколу – і доньку Єлизавету. Відома українська письменниця Любов Яновська в автобіографії писала: «В Лубнах мешкала родина дідичів Шеметів. Гостинна, інтелігентна родина, до якої я з першого погляду відчувала надзвичайну симпатію»...

Перший номер газети «Хлібороб» підписав Микола Шемет. На той час він закінчував Лубенську гімназію. Його старший брат Володимир був під слідством, тому Микола став «одвічальним редактором». За фахом був правник (закінчив Київський університет святого Володимира). Пізніше уславився тим, що довозив з Європи в Росію українську нелегальну літературу, а московські жандарми не могли його впливати.

Перший номер газети Хлібороб

СИЛА МУЖНОСТІ!

було створено місяці та районні Спілки ветеранів Афганістану зі своєю Статуєю і програмним положенням. Вони об'єднали не тільки безпосередніх учасників, а й сім'ї, які втрапили своїх рідних та близьких. Ініціатором афганського руху на лубенщині був воїн – інтернаціоналіст Володимир Герасименко, а створенням Лубенського клубу воїнів – інтернаціоналістів «Прометей» стала ініціативна група воїнів – «кардани» під керівництвом Костянтина Акашевича. Головою клубу воїнів – інтернаціоналістів «Прометей» вибрав афганця Карташова Анатолія, на жаль, сьогодні Володимира Івановича і Анатолія Михайловича не має серед нас, а ми їх пам'ятаємо. Потім клуб «Прометей» був зареєстрований в Лубенській Спільноті ветеранів Афганістану. Спілка об'єднала навколо себе ветеранів – «карданів» та членів сімей загиблих. Лубенською Спільнотою ветеранів Афганістану керували Басиса Катитська та Богдан Павловський. Незамінним заступником був Костянтин Акашевич. Для нас збереження пам'яті про загиблих стало в подальшому справою всього життя. І сьогодні Василь Павлович, Володимир Аркадійович та Костянтин Володимирович порадіють із «афганцями».

Учненням пам'яті загиблих воїнів є непереможна робота Лубенської Спілки ветеранів Афганістану. Так в м.ст. Лубнах установлено пам'ятний знак воїнам – інтернаціоналістам. Постійною увагою та допомогою були створені батальйони та інші заклади. Шляхетні во-

ДОРОГІ БОЙОВІ ДРУЗІ, ШАНОВНІ РОДИНИ ЗАГИБЛИХ ВОІВНІ!

Лубенська Асоціація учасників бойових дій, учасників АТО, інвалідів війни та ветеранів Афганістану вітає Вас з Днем вшанування учасників бойових дій в інших державах та 31-ю річницю виведення військ з Афганістану. Щиро бажає Вам доброго здоров'я, незламної сили духу, негаснучого почуття справедливості і прагнення творити добро. Ми впевнені, що незалежна, демократична Україна завжди буде жити в мирі, злагоді, співпраці з усіма країнами світу, де найвищою цінністю є життя людини. І щастя і благополуччя.

СЛАВА УКРАЇНІ!

ШАНОВНІ БОЙОВІ ПОБАТРИМІ, ВЕТЕРАНИ-АФГАНЦІ І РОДИНИ ЗАГИБЛИХ ВОІВНІ!

Лубенська міськрайонна організація Спілки офіцерів України вітає Вас з Днем вшанування учасників бойових дій на території інших держав і 31-ю річницю виведення військ з Афганістану. Ми всі пам'ятаємо, що подвиги офіцерів і солдат 40-ї армії, бійців інших військових формувань, які воювали з ворогом – безсмертні!

Щиро бажаємо ветеранам-афганцям міцного козацького здоров'я, успіхів у всіх починаннях, любові, радості, сімейного затишку, добра від оточуючих і великого щастя! Нехай успішним буде кожний прожитий Вами день і щоб наповнювався він душевним і добрим!

СЛАВА УКРАЇНІ! ГЕРОІМ СЛАВА!

Меморіал братам Шеметам

З першого ж номера «Хлібороб» намагався стати друкованим органом всеукраїнства. З цієї метою редакція газети запровадила рубрики «Звістка з Києва», «Звістка з Польщі», «Звістка з Галичини», висвітлювала життя українців не лише у Російській імперії, а й за її межами. Часопис виходив за активної співпраці з відомим українським національним діячем, адвокатом Миколою Міхновським.

Газета «Хлібороб» мала позитивний вплив на подальший розвиток української літературної мови. Надрукована вона «кулішівкою» – правописом «грама-

тики», виданої Пантелеймоном Кулішем, яка виробила й нині існуючі норми української літературної мови. Іван Нечуй-Левицький у дослідженні «Сьогочасна часописна мова на Україні» писав про газету «Хлібороб»: «Стиль в часописі був чудовий, легкий, жвава мова, нарядна». Коли було припинено вихід газети, він говорив: «Бажалося би, щоб шановний редактор знов поновив своє видання, бо його часопис все-таки видавався простою чистою українською мовою...». І далі називає Шемета поряд із Агатангелом Кримським, Борисом Грінченком та іншими дія-

чами, які «виявили більше самостійності в писаннях, хто в правописі, хто в мові, в її формах...».

Братам Шеметам вдалося випустити лише п'ять номерів «Хлібороба», останні вийшли під гаслом: «Селяне всієї України, єднайтеся!». На п'ятому номері, що вийшов у січні 1906 року, часопис заборонили, хоча й до цього часу окремі його номери конфісковували.

1918 року Микола Шемет загинув від рук москалів і похований в урочищі Морозівська дача поблизу Лубен, поруч із родовим склепом Шеметів. У листопаді 2005 року, коли на державному рівні відзначалося 100-річчя «Хлібороба», на могилі українського національного героя відбулося урочисте і велелюдне відкриття пам'ятника.

Родинний склеп Шеметів у кінці 1960-х років, під час будівництва дороги, розтросили й розграбували дорослі діти перших комсомольців, які проводили сталінську колективізацію. Зазначу: склеп Шеметів не пограбували ні під час Голодоморів 1933-го та 1946-го, ні під час війни. Місцеві говорять: троє людей уночі лопатами й сокирами порозбивали саркофаги (які, до речі, мали мистецьку цінність), познімали з покійних коштовності... та пішли їх вимінювати на самогон. Так і стояв склеп розтросаний до осені 2000 року.

Але завдяки наполегливим зусиллям теперішньої редакції газети «Хлібороб» (вихід часопису відновлено у березні 1994 року), місцевої громади, Лубенської райдержадміністрації, за підтримки Держкомтелерадіо України 1 грудня 2000 року було урочисто відкрито меморіал пам'яті родини Шеметів.

Член Української Центральної Ради Володимир Шемет заповідав українській молоді: «Оскільки москалі живуть в Україні, то мусять говорити по-нашому. А ми, коли приїдемо до них у Москву, то теж говоритимемо по-московському». Як пригадавав молодший син В. Шемета Ждан Володимирович: «Батько так тільки казав, а в Москві теж говорив українською мовою!».

Насамкінець зачитую Миколу Міхновського: «Ніч була довга, але ранок наблизився, і ми не допустимо, щоб проміння свободи усіх націй заблизало на наших рабських кайданах: ми розіб'ємо їх до сходу сонця свободи, ми востаннє виходимо на історичну арену і або поборемо, або вмеремо... ми не хочемо довше зносити панування чужинців... нас горстка, але ми сильні нашою любов'ю до України!».

Олег ГАВРИЛЬЧЕНКО,
головний редактор газети «Хлібороб»

В історії боротьби за українське друковане слово особлива роль належить братам Шеметам, які 115 років тому заснували і почали видавати без офіційного дозволу першу на Лівобережній Україні (що входила тоді до складу Російської імперії) газету українською мовою – «Хлібороб».

Оразу ж після проголошення царського маніфесту (17 жовтня 1905 р.), а саме – 12 листопада 1905 року, в Лубнах на Полтавщині вийшов перший номер «Хлібороба». Брати Шемети неодноразово писали клопотання Миколі II, щоб він дозволив видавати газету українською. Але від «доброго царя» відповіді вони жодного разу так і не одержали, бо Валуєвський та Емський укази поставили українську мову поза законом.

Часопис було видрукувано без спеціального дозволу уряду – заходами Лубенської української громади. Один примірник газети коштував 5 копійок, а весь наклад першого номера становив 5 тисяч примірників. З'ясувалося, що видавати українську газету в Російській імперії було справою не лише патріотичною, а й економічно вигідною (чого не скажеш про сучасну Україну), адже один випуск приносив видавцям 250 царських карбованців – шалені гроші на ті часи! – мінус витрати на папір та поліграфію.

У першому числі «Хлібороба» надруковано звернення до читачів: «Кличемо всіх прихильників народу, всіх, хто бажає щастя упослідженим, робочим людям, кличемо до спільної праці економічної та національної на користь рідного краю. Усі поспішають жити, усі працюють, не спочиваючи. А ми досі спимо. Життя не жде ледачих. Нумо ж до праці мерщій!». І нині ці слова актуальні, а пройшло з часу їхнього написання 115 років.

Поява «Хлібороба» стала справжньою сенсацією. На ву-

НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА: СПАДОК ПОКОЛІНЬ, ІМІДЖ ДЕРЖАВИ, ТУРИСТИЧНИЙ БРЕНД

Понад 500 фахівців обласних центрів народної творчості, управлінь і департаментів культури та відділів культури ОТГ із 16 областей – Київської, Житомирської, Донецької, Луганської, Полтавської, Одеської, Закарпатської, Тернопільської, Харківської та інших, взяли участь в онлайн-воркшопах «Культурна спадщина. Збереження та популяризація в умовах об'єднаних територіальних громад (ОТГ)», що відбулися на базі комунальної установи «Обласний методичний центр культури і мистецтва» Запорізької обласної ради.

Світлана ЧОРНА

Саме ця установа отримала грант у конкурсній програмі Українського культурного фонду «Мережі і аудиторії» на реалізацію проекту, спрямованого на підвищення обізнаності фахівців та пересічних громадян з питань важливості культурної спадщини для розвитку суспільства; навчання представників органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, що працюють у сфері культури; створення принципово нових підходів до культурного розвитку громад, ОТГ через культурну спадщину. «Нематеріальна культурна спадщина українського народу – явище унікальне, неповторне і багатогранне. Кожна з існуючих у світі культур, кожен народ, нація, зокрема й українська, неповторні і є невід'ємною складовою скарбниці світової культури, – каже т. в. о. директора, завідувач відділу КУ «ОМЦКіМ» ЗОР Олена Златова. – Нематеріальна культурна спадщина наразі виступає важливою складовою міжнародного іміджу України, виразом регіональної та локальної культурної ідентичності, що сприяє розвитку туризму та міжнародному визнанню країни. До об'єктів охорони нематеріальної культурної спадщини віднесено звичаї, обряди, свята, усні традиції і форми вираження, виконавські мистецтва, знання і звичаї, що стосуються природи та Всесвіту, знання і навички, пов'язані з традиційними ремеслами».

Під час двох онлайн-воркшопів кожен охочий мав змогу послу-

Учасники онлайн конференції.

Фото надано комунальною установою «Обласний методичний центр культури і мистецтва» Запорізької обласної ради

хати через онлайн-платформу Zoom чи підключившись до Youtube-каналу «ОМЦКіМ Запоріжжя» виступи фахівців та поставити їм свої запитання. Спикерами були: з Литви – Юрате Черневичюте, професорка Вільнюської Академії мистецтв, кафебри ЮНЕСКО Культурного менеджменту і політики культури та Вільнюського технічного університету імені Гедиміна, та Катерина Лавринєць, доцент факультету креативних індустрій Вільнюського технічного університету імені Гедиміна, співробітниця міської дослідницької лабораторії Laimikis.lt, з України – Олена Арабаджи, директорка науково-методичного центру із дослідження нематеріальної культурної спадщини народів Приазов'я, проректорка Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, Олена Петрова, начальник відділу з питань сталого розвитку

КО «Центр сталого розвитку та екологічних досліджень Дунайського регіону» Одеської ОДА, кандидат історичних наук, менеджер проекту Музей української книги, автор проектів-переможців «Дунайські гостини» та «Дністровські гостини», Ганна Філь, тренер-консультант, старший викладач Академії праці, соціальних відносин та туризму, директор Навчально-консультативного центру SIONAS, PR-технолог, бренд менеджер.

Усі учасники онлайн-воркшопів та тренери отримують збірки «Методичні рекомендації. Культурна спадщина. Збереження та популяризація в умовах об'єднаних територіальних громад (ОТГ)», «Корисні матеріали з культурного менеджменту щодо збереження культурної спадщини в умовах ОТГ» та «Кращі практики зі збереження культурної спадщини в умовах ОТГ (Український та зарубіжний досвід)».

ПОВЕРТАЄМО У ДВОРИ ДОБРОЗИЧЛИВІСТЬ

Чим наповнюється дозвілля у наших дворах? Це запитання мене давно хвилювало. Раніше були доміно й голубники, дитячі гойдалки й «гітари стогін». А як нині люди проводять час у дворах?

Пішов одеськими двориками – там, кажуть, можна розважитись. Дали мені одну адресу, де ніби розвивають культуру у дворі. На Жуковського, 43 навпроти парадного сиділи, на відстані соціальної дистанції, підлітки і проглядали щось у гаджетах. Скейти, самокати й велосипед були «запарковані» поряд.

– Знаєте, де такий «двір-сцена»? – питаю.

– Так це ж наш двір... І ви вже прийшли!

Майже як у старому анекдоті. Я посміхнувся і почав знайомитись із молоддю. Професійна цікавість усюди мене «виводить» на найбільш поінформованих. Хлопці та одна дівчина по черзі відірвали погляд від екрана й розповіли, що в них у дворі дуже весело. Бувають концерти, фільми, лекції різні.

– На День міста до нас телебачення набігло, повний двір. Потім чай пили з цукерками, на сцені музиканти справжні виступали.

– А ще ми разом квіти саджали та ярмарок проводили!

У кожній ініціативі є батько. Не може бути так, що все це відбувається само по собі. Так виявилось й у цьому дворі. Мітя Ковбасюк – лідер місцевої громади, – виявився неабияким адептом розвитку культури добросусідства. На вході у «Двір-сцену» ми і познайомилися.

Рудобородий, з уважним поглядом, дуже ввічливий і привітний, він зголосився вгамувати мій інформаційний голод.

– Мета нашого проекту – відновити культуру сусідства. Це означає не тільки проводити спільні фестивалі, події, а й робити найпростіші дії разом. Як кажуть – партисипативні практики. Відчищали від бруду нашу браму, висажували квіти. Проводили, поки це можливо було, Школи культури добросусідства для всіх небайдужих з інших дворів і навіть міст. Створили програму підтримки й розвитку мікроспільнот під час пандемії за підтримки forumZFD.

Мітя витяг з кишені гаджет, запустив Youtube і показав цілий канал розвитку культури сусідства «Вживуть тільки сусіди», який він з командою наповнює.

– Ми хочемо зібрати та поширити різноманітний корисний досвід – як у наших дворах налагодити атмосферу приязни між сусідів. Не всі з першого заклику відгукуються, але ми вже випустили декілька епізодів, в яких розповідаємо, як стали можливими наші зусилля з відновлення двору. Ці відео ми поширюємо у глобальній мережі, й на наш заклик нам почали надходити листи від незнайомих людей з лайфхаками.

А й справді, чому всі дбають лише про матеріальні проблеми співвласників багатоквартирних помешкань? Більший дефіцит серед нашого міського люду – саме у якості відносин. Роками мешкаємо поряд, а не знаємо прізвищ чи навіть імен сусідів. Про яку культуру чи довіру можна казати в цьому разі! У тих-таки дворах могла би панувати взаємодопомога, але... не навчені. Тому цілком логічно, що в цьому одеському дворі розпочали з просвіти мешканців.

До спільноти організаторів «Школи культури сусідства» належать не лише мешканці двору-сцени. Долучилася ГО «Фонд розвитку міста Одеси». Підтримали ініціативу forumZFD, USAID, УКФ та інші донори. Запросили відомих експертів з урбанізму, історії, культури, які розповідали не лише про загальні речі, а й про конкретику, ділилися своїми методами соціального конструювання тощо.

– До нас у двір тепер заходять не тільки з поблизу дворів на Ніжинський, а і з Молдаванки. Двір на Середній таку смачну юшку зварив на День міста у вересні... Приїздили хлопці з Чернігова, а з одностудіями з Чернівців ми онлайн-батл провели: чий двір краще.

Уже сутеніло. Мітя провів мене до рогу, де яскраво освітлена «шаверма» збирала десяток земляків. Усі віталися один з одним і посміхались, наче й карантину немає. Знайомі люди швидше дійдуть згоди та побудують щось конструктивне, подумав я. Саме це в дефіциті тепер у наших дворах.

В'ячеслав ГОЛОВЧЕНКО, член НСЖУ

Фото з особистого архіву
Дмитра КОВБАСЮКА

У КИЄВІ ВІДКРИЛИ «МИСТЕЦЬКУ АЛЕЮ»

На кам'яній стіні навпроти громадського ресторану «Urban Space 500» на вулиці Бориса Грінченка встановили 10 артоб'єктів, присвячених видатним персоналіям і явищам музики та літератури ХХ століття.

Організатори проекту – ГО «Простір 500» у партнерстві з Українським інститутом та Українським інститутом книги за підтримки Українського культурного фонду.

Мета проекту – переосмислення публічного простору та популяризація важливих музичних та літературних явищ.

10 артоб'єктів виконані у різних техниках, зокрема – з елементами доповненої реальності. Це буде постійна експозиція з відкритим доступом. Над її створенням працювали митці, які пропонували свої концепції під час відкритого конкурсу. Теми артоб'єктів були обрані спеціальними комісіями, що склалися з музичних та літературних експертів.

Теми артоб'єктів:

- «Українська хорова школа (Олександр Кошиць, Микола Леонтович, Українська республіканська капела)»
- «Український модернізм та Борис Лятошинський»
- «Музика кіно та Вадим Храпачов»
- «Українська джазова школа та Володимир Симоненко»
- «Автентичний фольклор — ансамбль «ДРЕВО»»
- «4 обличчя Оксани Забужко»

- «Аттила Могильний: дорослий та дитячий погляди на Київ»
- «Три життя Юрка Покальчука»
- «Соломія Павличко: дослідниця модернізму, феміністка, видавчиня»
- «“Ікс” Києвів Олесь Уляненко»

Відвідувачі можуть дізнатися більше про кожен із артоб'єктів та познайомитися ближче з його темою через сканування QR-кодів, розміщених на стіні.

ПЕРШИЙ В УКРАЇНІ ДИТЯЧИЙ НОВОРІЧНИЙ ФІЛЬМ-МЮЗИКЛ ВИЙДЕ ВЖЕ НЕЗАБАРОМ

У Києві тривають зйомки першого дитячого мюзиклу «Ульотний Новий рік» від Студії мистецтв Smile. Прем'єра стрічки запланована на 23 грудня.

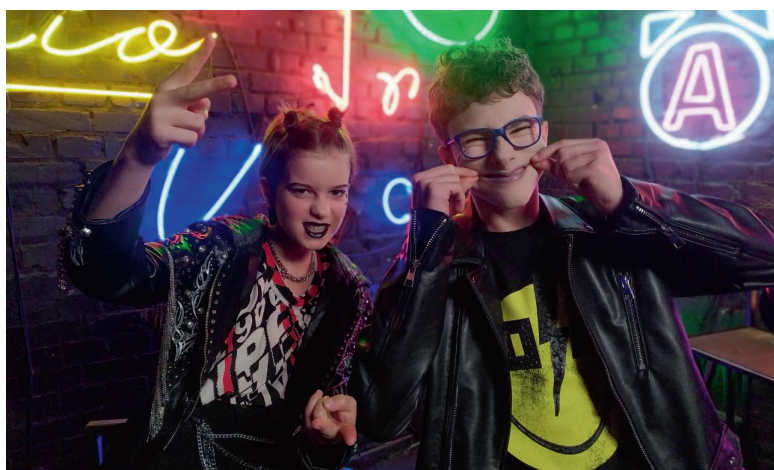
Дар'я КОВАЛЕНКО

Головну роль виконує народна артистка України Тамара Яценко. Також у фільмі беруть участь суперфіналістка талант-шоу «Х-фактор» Марія Рак і вихованці Студії Smile.

«Дитячий мюзикл-кіно – це приваблива історія. Коли мені запропонували роль – я залюбки погодилася взяти участь у цій задумці. В Україні такий жанр не дуже поширений. Тому я впевнена, що за цим буде цікаво спостерігати», – каже Тамара Яценко.

Стрічка супроводжується кавер-версіями українських хітів, що інтегровані у вигляді відеокліпів.

«Зазвичай ми щороку організуємо великі новорічні шоу, але пандемія внесла свої корективи. Ми побачили в цьому можливість – і кинули собі виклик: вирішили знімати кіно! До цього наша аудиторія глядачів була обмежена кількістю місць у концертній залі, а зараз це шанс показати нашу

творчість та наших талановитих дітей на широкий всеукраїнський загал. Такі дитячі мюзикли були популярні у радянські часи. Мені захотілося відродити цей формат у нашій країні», – говорить Павло Глазков, продюсер фільму, автор ідеї та директор Студії мистецтв Smile.

Режисеркою-постановницею стрічки стала Анна Акулевич – авторка фільму «Джамала.UA».

«Дуже хотілося створити щось драйвове. Ми пережили складний рік, тому його кінець треба розбавити яскравими фарбами. Зараз, у час пандемії, нам усім потрібно хоч трохи радості. Хочеться, аби глядач на годину відволікся і пережив позитивні емоції. Вірю, що нам

це вдасться», – говорить Анна Акулевич.

За сюжетом, команда дітей із тренеркою (Тамара Яценко) вирушає на концерт з унікальним номером зі скіпінгу (напряму фітнесу, пов'язаний зі стрибками через скакалку). Але один герой травмується на генеральній репетиції і не може приєднатися. Знаючись на IT, хлопчик робить усе, аби інші учасники не полетіли теж. В аеропорту із тренеркою та дітьми починають відбуватися дивні речі. Команді треба не лише встигнути на літак, а й розтопити крижане серце вередливої менеджерки аеропорту.

Зйомки відбуваються у Києві, в аеропорту «Харків» та на борту літаків за підтримки авіакомпанії Windrose.

«КАВОВА ОДІССЕЯ» ПЕРЕКЛАДАЧА

16 листопада в Ірпінському історико-краєзнавчому музеї відкрилася виставка «Кавова одіссея від Олександра Мокровольського».

Автор народився в селі Черниші Канівського району на Черкащині 74 роки тому. Мріяв стати художником.

Але батько розповів, що зустрів на базарі художника, і той сказав: «Спочатку треба закінчити училище, а вже потім поступати в інститут». А оскільки Олександр мав здібність до мов, то, щоб не гаяти часу, він вступив на факультет романо-германських мов Черкаського педінституту. Потім три роки перекладав технічну літературу. Далі 15 років працював редактором у видавництвах «Веселка» і «Дніпро». Водночас перекладав поезію і прозу з англійської, німецької, італійської, французької та іспанської мов. Зокрема, перекладав і переказував твори Толкіна, Шекспіра, Діккенса, Шеллі, «Улісс» Джеймса Джойса тощо. До Спілки письменників України вступив як перекладач. У 1999 році був відзначений перекладацькою премією імені Максима Рильського. У 1980-і вийшли друком збірки власної поезії Олександра Мокровольського «Глибокий лет» та «Явір і пальма». Олександр Мокровольський видав під псевдонімом збірку сонетів «Етнос сотень яснот».

Однак Олександра Миколайовича не полишала його дитяча мрія. А втілилася вона у незвичній формі. Він захопився «сліпим» малюванням. Якщо заплющити очі, то перед зором з'являються світлі й темні плями. От їх Олександр Мокровольський і змальовував. Виходили цікаві образи. А нещодавно поет-перекладач звернув увагу на плями, що їх утворює кавова гуща. Забобонні люди на ній ворожать, а митець помітив тут художні образи. І почав їх фотографувати перш ніж сполоснути чашку. Кавові образи бувають гарні і навіть інформативні. Олександр Мокровольський зазначає: «Психоаналітики, ли-

бонь, пояснять це десь так: готова кавова, як і всяка рідина, не тільки віддзеркалює довколишнє, а й фіксує його образ. Коли каву варить, колотить, сьорбає той, хто хоче її спожити, вона мовби зчитує картинку підсвідомості цього кавопивця. Вона не егоїстична: робить це не просто для самої себе, а й для всіх і кожного, хто може цим зацікавитись. Уточню: підсвідомість кожного з нас несе не тільки неповторну інформацію ось цього конкретного індивіда, а й так звані архетипи – вселені в кожен людську психіку основоположні образи всякої Душі-Псюхе».

Таке мистецтво вже називають «кавоарт».

Олександр Мокровольський радить, як його споглядати: «У кожного є свій спосіб споглядання Прекрасного. Особисто я намагаюся першим поглядом схопити всю картину й якісь чільні її образи, а вже потім шукати й інші поєднання образів (які тут часто бувають рухливі, мовби плінні, перетікають один в одного). А можна першим позирком схопити якусь промовисту деталь і вже від неї розширювати коло зорового охоплення твору».

Твір кавоарту можна розглядати і в русі. Олександр Миколайович приклеює фото до хвилинної стрілки годинника. І можна фантазувати, спостерігаючи, як фото обертається разом зі стрілкою.

До кожної світлини Мокровольський пропонує кілька назв. Різні люди бачать різні образи, оскільки дивляться на все крізь призму свого світогляду. Кожна людина може додати і власну назву.

Митець бажає: «Зичу всім приємного спілкування з цією новинкою – кавоартом!».

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ,
директор Ірпінського
історико-краєзнавчого музею

«ЮКІ» ЗАСВІДЧИТЬ: УКРАЇНЦІ – НАЦІЯ, ЯКІЙ Є ЧИМ ПИШАТИСЯ

3 грудня у вітчизняний прокат виходить фільм «ЮКІ», що розкаже історії зрок українського походження, які формували найвідомішу хокейну лігу світу – NHL. Режисером картини став документаліст Володимир Мула. Стрічку було створено за підтримки Державного агентства України з питань кіно і Міністерства культури та інформаційної політики України, а також компанії Meest.

В Україні фільм з'явиться під гаслом «Історія перемог вільних українців». Ukrainians або коротко UKE – саме так у Північній Америці називають вихідців з України. Завдяки розповідям героїв і висвітленню маловідомих фактів «ЮКІ» засвідчить: українці – нація, якій є чим пишатися. В основі фільму – дослідження творчої команди проекту. Як з'ясувалося, на кільцях Кубка Стенлі, головного трофея ліги світу NHL, масово зафіксовані прізвища українських гравців, адже саме наші співвітчизники за океаном стояли біля витоків хокейного турніру. Хокейні клуби, честь яких вони захищали, мали мільйони вболівальників у Канаді та США. Кожному з гравців українського походження вдалося зберегти у душі шматочок далекої, але рідної серцю України.

Напередодні прем'єри ми поспілкувалися з режисером та продюсером фільму Володимиром Мулою.

– Ваш перший фільм «Американська мрія» був знятий ще у 2015 році. Тоді Ви вирушили до Північної Америки і промандрували 15 штатами з другом дитинства Сашком, який працює далекобійником. А як виникла ідея фільмувати українських емігрантів? Як відбувався пошук героїв?

– На момент поїздки я вже двічі був у Штатах, і вже тоді у мене зародилась така ідея. Комунікація

відбувалася не швидко: спочатку я приїздив, щоб познайомитися з людьми, яких мені порадили мої знайомі чи друзі. Надалі коло розширювалося, адже тепер знайомі знайомих мені підказували нові шляхи й контакти. Так і напрацювалася база. Далі я вже вирішував, чи буде людина виглядати цікаво у сюжеті: звертав увагу і на її мовлення, і на те, чи боїться камери, чи має особисту історію, в якому містечку проживає і так далі. У той час я працював на Громадському, роблячи для них невеличкі замальовки, які знімав самотужки. А коли накопичилося достатньо матеріалу, я написав сценарій, заручився допомогою друзів і випустив телевізійне кіно на 66 хвилин.

Сама поїздка із Сашком машиною, обраним маршрутом, видалася досить незвичайною та цікавою: він забирав вантаж у Техасі та повертався у Вашингтон. З одного боку, це виглядало зухвало, оскільки я гадки не мав, на що підписуюсь. Водій же був радий, оскільки він знайшов співрозмовника. А я захопився ідеєю побачити Америку такою, якою б ніколи не побачив за інших обставин. Проте виникали ситуації, коли наші інтереси не збігалися, – він мав їхати далі, а мені потрібно було фільмувати. Тож люди, яких ви бачили у стрічці, –

випадкові зустрічні, яких, скоріш за все, більше ніколи не побачу. Так завдяки інтерв'ю, що я брав у емігрантів з України для Громадського, та цієї подорожі загалом з'явився мій перший фільм «Американська мрія».

Потім з цим фільмом я поїхав до Америки та презентував його там. Завдяки цьому познайомився з ще більшою кількістю людей, і таким чином вийшло зняти другу стрічку – «Американська мрія. У пошуках правди», яка, на мою думку, вийшла значно кращою, адже у мене вже був певний бюджет.

– У першому фільмі є сюжет про українську школу у Портленді. Розкажіть – як вона працює?

– Це така собі суботня школа. Взагалі, там діти 5 днів ходять в американську школу, а на шостий – в українську. Відповідно, неділя – єдиний вихідний. Навчатися тут може будь-хто, але переважно серед учнів – українці, батьки яких живуть не лише у Портленді, а й у Ванкувері. Цікавий факт: українська мова зараховується дітям як іноземна в основній школі. Окрім української мови та літератури, тут викладають історію України і народознавство.

– Скажіть, хто був оператором фільму «Американська мрія. У

пошуках правди»? Як Ви шукали успішних героїв для стрічки і як домовлялися з ними?

– Оператором став Станіслав Ткачов, якому моя ідея видалася досить цікавою, тому він і допомагав мені у створенні фільму. Удвох ми об'їздили Америку та відвідали чимало штатів, щоб відзняти якісний матеріал. З героями стрічки ми домовлялися завчасно, проте не все йшло за планом. Наприклад, футболістові Дмитру Коваленку я довго не міг додзвонитися. У мене залишалася лише доба до відльоту з Чикаго, і тоді я нарешті зумів з ним зв'язатися і нам вдалося записати інтерв'ю, в якому він круто розкрив себе і свою особистість. Перемовини з Мікою Ньютоном ішли досить довго, хоча ми давні знайомі. Вона довгий час усім відмовляла і до останнього не хотіла зніматися. Це було її перше велике інтерв'ю після переїзду до США. Міка не хотіла розмовляти ні з ким з української преси, аби її потім не вважали запроданкою. Та після виходу фільму Міка навіть приїздила до України та розповідала про нове життя. Не можу сказати, що було легко знайти контакт з героями. Та й інтерв'ю бралися не просто для кількості. У стрічці, наприклад, можна почути цікаву історію лікаря і професора Колумбійського університету. Аналізуючи їхні слова, розумієш, що тобі є над чим подумати. Скажу чесно, від самого початку у мене було розуміння того, які відповіді я хочу почути в результаті. Якщо мені не вдавалося добитися цього з першого разу, я не здавався, а намагався зайти з різних боків. Для мене було важливо отримати відповіді на ключові питання, тому що у моїй голові була чітко вибудована концепція сценарію. Справді – живі емоції і особистий досвід людей чіпляє за живе глядачів не лише в Україні, а й у світі.

– Чи брали участь ці два фільми у фестивалях?

– Так, я відправляв заявки, проте участі не брав. До кінофестивалів я ставлюся абсолютно спокійно, адже чітко знаю, хто є моєю аудиторією і створюю фільми для них. Перш за все мене цікавить саме український глядач.

– Ваш новий фільм «Юкі», який у грудні виходить у прокат по Україні, створювався протягом трьох років. Скажіть, як починалася робота над ним і як з'явилася ідея знімати фільм про хокеїстів?

– Від початку у мене не було мрії зняти картину про хокеїстів чи футболістів. По-перше, я не мислив такими категоріями, бо хотів, щоб моє кіно було кращим та цікавішим за попередні. По-друге, мені хотілося, щоб тема фільму стосувалася України та була цікавою і для західного глядача. Щоб завдяки спікерам, команді та ідеї це був справжній крок уперед. Після прокату перших двох фільмів у кінотеатрах і на телебаченні, а також туру Америкою, я чітко розумів, чого хочу. Два перших фільми були прекрасно зняті, але їхній ресурс та бюджет були доволі малими. Із напрацьованим досвідом та розумінням, як знімати якісне кіно, хотілося довести собі та іншим, що нам вдасться знайти бюджет і реалізувати ідею на високому рівні. Ми були готові прийняти виклик та створити справді цікаве кіно, схожого на яке досі ніхто не знімав. В основу ідеї хотіли взяти тему, що лежить на поверхні, та розкрити її до більш обговорюваного рівня. Задача була не з легких, і, скажу чесно, якби на той момент знав, скільки зусиль піде на створення «ЮКІ», мабуть, не брався б за цей проект.

У роботі над картиною я насамперед відштовхувався від людей та їхніх історій, адже саме це для мене було вирішальним фактором. Хороший спікер, цікава історія та ґрунтовні матеріали – ці елементи дають тобі можливість зняти хороший фільм, що залишить слід у кінематографі не на один рік. Проаналізувавши спікерів, я зупинився на темі хокею, тому що ці люди зробили надзвичайний внесок у створення Національної хокейної ліги. Я обрав НХЛ – найпопулярнішу лігу світу. Розвивав саме тему українства, еміграцію наших співвітчизників до Америки й Канади, їхній внесок у НХЛ та адаптацію до життя за кордоном.

– Хто оператор та сценарист проекту? Як збиралася команда?

– Сценаристом фільму став Микола Васильков – прес-аташе Збірної України з футболу. Він також писав деякі інтерв'ю разом зі мною, адже я розумів, що

МИСТЕЦТВО ГЕОРГІЯ НАРБУТА ЯК РЕПРЕЗЕНТАТ УКРАЇНИ У СВІТІ

у документальному кіно сценарист має бути присутнім на майданчику під час зйомок. Оскільки ми пишемо історію людини такою, як вона є, ми не можемо її видозмінювати. Присутність сценариста є конче необхідною, щоб на фінальних етапах уникнути складнощів. Також нам дуже допоміг консультант у сфері північно-американського хокею – Євген Количев. Він зібрав ґрунтовну інформацію про внесок українців у НХЛ.

Над проектом також працювали чотири сценаристи: спершу це були Дмитро Шиповський та Олександр Терновий, потім Олег Шевчишин, який приєднався до команди у фінальній сесії зйомок, та Станіслав Ткачов. Режисером монтажу був Андрій Луннік, який співпрацював зі мною під час перших двох фільмів. Власне, це був такий собі кістяк команди, що на різних етапах приєднувався до створення фільму.

– У трейлері фільму ми бачимо дітей, які грають у хокей на водоймі. Будь ласка, розкажіть – що це за діти?

– Цією сценою я завдячую Миرونу Затварницькому. Він – активний діяч української громади у Канаді, мешкає у Вінніпезі й активно допомагає розвитку хокею в Україні. Мирон шукає ключки та форму у Канаді, а потім надсилає усе це до України. Цим він допомагає українським дітям, адже у нас дуже часто не вистачає навіть екіпіровки для них. І щоб передати весь антураж Канади, де люди звикли грати у хокей при мінус 40 (сніг там випадає у жовтні й тримається аж до квітня), я вирішив зняти сцену, як діти грають на річці у хокей. Вони приїздили звідусіль, і щоб діти могли пів дня займатися на хокейному майданчику, ми замовили їм светри з прізвищами героїв фільму. Це була відсилка для глядачів, щоб вони розуміли, про кого йтиметься у фільмі. Мені здається, нам вдалося зробити багато класних кадрів, хоч організувати це було надзвичайно важко через погодні умови. Як виявилось, ковзати на не розчищеній від снігу водоймі не так просто. Діти часто падали через те, що лід був нерівний, і нам доводилося їх постійно мотивувати до продовження зйомок. Знімальний процес не обмежується одним кадром, але нам усе вдалося, незважаючи на те, що ми знімали в автентичних канадських преріях.

– На якому Ви творчому етапі зараз? Чи є ідеї наступних фільмів?

– Ідеї є, але до Нового року я повністю сфокусований на «ЮКІ», оскільки на його створення ми витратили близько трьох років. Тому я хочу показати цей фільм якомога більшої кількості людей.

Спілкувалася Ганна ОБОРСЬКА

У США відбулася презентація англomовної монографії доктора мистецтвознавства, професорки Університету штату Огайо Мирослави Мудрак «Уявний світ Георгія Нарбута та створення українського бренду».

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Георгій Нарбут прожив лише 34 роки – помер від тифу в 1920 році. Хоч у Києві художник жив і працював лише три роки, з 1917-го по 1920-й, він зумів залишити для України велику мистецьку спадщину. Саме Георгій Нарбут намалював перші карбованці та гривні, поштові марки, головні державні печатки, ескізи Державного Герба України, а також ескізи мундирів для армії. Георгій Нарбут був тим митцем, який підняв на недосяжний рівень українську книжку, українську ілюстрацію. Йому це вдалося, бо крім свого геніального таланту мав ще й відданих талановитих учнів і послідовників. Художник був одним із шести засновників і фундаторів Української академії мистецтв, її першим професором графіки, а згодом і ректором.

Презентація англomовної монографії доктора мистецтвознавства, професорки Університету штату Огайо Мирослави Мудрак «Уявний світ Георгія Нарбута та створення українського бренду», що відбулася в Українському інституті модерного мистецтва у

Чикаго, стала і своєрідною презентацією українського мистецтва у світі. Під час презентації Мирослава Мудрак розповіла про свою роботу над монографією, а також про актуальність творчості митця і його значення для українського та світового мистецтва.

Лідія Лихач, керівник мистецького проекту «Нарбут ХХІ», засновниця та директорка видавництва «Родовід», у якому вийшла книжка, розповіла, що проект реалізується у рамках програми «Пам'ятні дати видатних особистостей в українській культурі». За словами Лідії Лихач, метою проекту є «перевірити творчості художника, актуалізація його творчої спадщини та його ідей у сучасному

дизайні, а також гідне подання світові особистості Нарбута – щоб творчість художника-графіка, який створив своєрідний місток між старим і новим українським графічним мистецтвом, аналога якому немає у світі, стала частиною мистецького контексту, щоб його знали як молоді, так і старші люди і в Києві, і в Чикаго, і в світі». Директорка видавництва підкреслила: «Одна справа – презентувати Георгія Нарбута в Україні, в Софії Київській, куди прийде багато мистецької молоді, яка розуміє, хто такий Нарбут для українського мистецтва, дизайну, ідентичності. Йі зовсім інша справа – Чикаго. Тут Нарбута не знають не тільки прості американці, а навіть і дизайнери! Українці Аме-

рики свого часу також не мали багато інформації про нього, але старання Українського інституту таки роблять свою справу. Мирослава Мудрак з правильними й цікавими наголосами і зі знанням та любов'ю до Нарбута, Глухова, мазепинського архітектурного й мистецького бароко та про інші джерела творчості юного Нарбута, розповіддю про його діяльність у Петрограді та його оточення у «Світі мистецтва», а тоді – про Нарбута в Києві й усе, що він сотворив за три неповні роки, дає всім зрозуміти: Нарбут – одна з найвищих мистецьких вершин України. І від подальших старань залежить, наскільки великою вона буде для світу...».

Президент Інституту Мотря Мельник зі свого боку наголосила, що ім'я одного з найяскравіших українських художників-графіків минулого століття, на превеликий жаль, «не дуже відоме широкому загалові шанувальників українського графічного мистецтва через комуністичне табу радянської епохи, хоча саме він створив візуальну графічну мову і бренд для нової незалежної України!».

Книжку «Уявний світ Георгія Нарбута та створення українського бренду» видано за підтримки Українського культурного фонду, який докладає багато зусиль для популяризації українського мистецтва та його кращих представників як в Україні, так і далеко за її межами.

Фото Лідії ЛИХАЧ

СТАРТУВАВ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ УЧНІВСЬКИЙ КОНКУРС «СТЕЖКАМИ КАМЕНЯРА»

Міжнародний фонд Івана Франка з 15 листопада розпочав прийом робіт на Всеукраїнський учнівський літературно-мистецький конкурс «Стежками Каменяра». Щорічне змагання проводиться вчетверте у партнерстві з Міністерством освіти і науки України, Львівським національним університетом імені Івана Франка та ГО «Львівське товариство» у м. Києві.

Прийом конкурсних робіт триває до 15 грудня 2020 року. Переможців конкурсу і дипломатів визначатимуть у чотирьох номінаціях: «Проза», «Поезія», «Драматургія» та «Найкраща ілюстрація до творів Івана Франка». Кожна номінація має

дві вікові категорії: учні віком 6–11 років і 12–16 років.

Конкурсні роботи мають відповідати таким вимогам: художньо-мистецька цінність, патріотизм, соціальна значущість.

Обов'язковою вимогою для участі у конкурсі є заповнення електронної форми, яку можна заповнити лише з однієї електронної адреси і лише один раз.

Крім того, організатори конкурсу звертають увагу на вимоги до робіт у номінаціях «Проза», «Поезія», «Драматургія»: обсяг роботи має бути не більше ніж 5 сторінок друкованого тексту на папері формату А4, шрифт – Times New Roman, 14 pt, міжрядковий інтервал – 1,5.

Роботи у номінації «Найкраща ілюстрація до творів Івана

Франка» виконуються у формі зображення, яке супроводжує і доповнює тексти до творів Івана Франка (малюнки, гравюри, графіка), на одній сторінці формату не більшого за А2. Окрім заповненої електронної форми, треба обов'язково надіслати оригінал малюнка у Міжнародний фонд Івана Франка поштою (01054, м. Київ, вул. Володимирська, 48а, оф. 15) з позначкою «На конкурс «Стежками Каменяра»».

Конкурс має на меті посилити творчу мотивацію у вивченні учнями закладів загальної середньої освіти творчості Івана Франка через створення творів у різних жанрах.

Оголошення переможців відбуватиметься наприкінці квітня 2021 року. Більше інформації – на Фейсбук-сторінці конкурсу: @stegkamukamenyara

МИХАЙЛО ФІЦА: «ПРАГНУ ПРАЦЮВАТИ З КЛАСИКОЮ, ВОНА ВІЧНА»

Заслужений артист України, засновник і актор монотеатру «МІФ» Михайло Фіца нещодавно представив на сцені Будинку актора НСТДУ свою нову моновиставу «Дон Кіхот», створену за однойменною п'єсою Михайла Булгакова, що у свою чергу була написана за мотивами роману Мігеля Сервантеса.

Михайло Фіца переклав текст п'єси українською мовою, а постановку здійснив Петро Миронов. Сьогодні пан Михайло – наш гість.

– Як виник задум створити цю виставу?

– Як і більшість моїх ровесників, познайомився з цим твором ще в дитинстві. А років десять тому виникло бажання поставити його і зіграти. Ця тема визрівала довго, були інші постановки, поки врешті зміг повернутися до «Дон Кіхота». Але коли б не робилася вистава, якщо це твоє, якщо ти це любиш і цим живеш, то буде так, як має бути, і твоє від тебе нікуди не втече.

У «Дон Кіхоті» закладені біблійні істини: не чини зло, роби добро, захищай ображених, люби безкорисливо всім серцем і душею. А якщо правиш, то прав чесно. Коли ж не можеш правити, то йди з цієї посади і займайся своєю справою.

Взяв до постановки п'єсу Михайла Булгакова, дещо скоротив, багато чого додав до неї з роману Сервантеса. У цьому мені допомагала моя дружина Лада. У перспективі хотів би звернутися і до творчості самого Булгакова. Можливо, це буде «Майстер і Маргарита».

Головне у будь-якій родині, будь-якій країні – це любов одне до одного. Сьогодні багато озлоблених людей, і це страшно. Згадую часи, коли забороняли ходити до церкви, але люди тоді були добрішими, ніж зараз. Вважаю, що Бог має бути насамперед у душі й серці людини. Саме про це наша нова вистава. Дон Кіхот – наче дитина, дехто вважає його несповна розуму. Але саме він – справжня людина, яка хоче змінити світ на краще.

Режисер вистави – Петро Миронов. Це вже далеко не перший наш спільний проект. Костюми придумував сам, виходячи з того, що театр – це умовність. Звичайно, можна було додати бороду чи вуса. Але я граю не Дон Кіхота, а людину, яка могла ним бути, граю певну тему. На здачі вистави був момент, коли я бачу у залі Дульсінею і дарую їй квітку. Поки що від цієї творчої знахідки довелося відмовитися, адже в умовах карантину небажаний близький контакт із глядачем. Але думаю, що повернуся до неї у майбутньому.

– Чому Ви вирішили обрати такий непростий вид театрального мистецтва, як моновистави?

– Я ніколи не плив за течією, як багато хто з моїх колег-акторів, а завжди проти неї. За роки роботи змінив багато театрів, грав і хороші ролі. Але часто не влаштувало те, що пропонували. Не можу, як інші актори, грати все те, що дають, і бути задоволеним. Я у монотеатрі маю змогу робити те, що хочу. Тому вирішив створити такий театр. Тут отримую справжню насолоду від того, чим займаюся. Ніхто не може зіпсувати моєї роботи, крім мене самого. А якщо щось роблю, то з повною відповідальністю від початку до кінця.

Гра у моновиставі від звичайного спектаклю відрізняється тим, що на тобі лежить уся відповідальність. Якщо задіяний у звичайній виставі актор має змогу вийти у гримерку і набратися сил, то тут на відпочинок немає жодної секунди. Увесь час потрібно тримати зал, бути максимально сконцентрованим. Я не маю права на помилку. Цим мистецтвом займається не так багато артистів. Це складно, а люди зазвичай бояться складнощів.

– Якими були перші кроки монотеатру «МІФ»?

– Ще у 90-ті грав у моновиставі «Записки божевільного» у Львові. За основу тоді взяв чудовий переклад Максима Рильського. А коли доля закинула до Сімферополя, то режисер Борис Мартинов запропонував поновити цю виставу вже мовою оригіналу на сцені місцевого театру ім. Горького. Ми тоді провели лише дві репетиції. Цей варіант я граю й зараз. 2009 року зареєстрував монотеатр «МІФ». Спочатку грав лише в Києві. Згодом став їздити по інших містах. За понад десять років по п'ять-шість разів об'їздив 55 міст країни.

У столичному Будинку актора ходив на моновистави у виконанні Петра Миронова. Побачив, що він має великий досвід у цьому виді мистецтва. А мені потрібна була людина, яка б збоку дивила-

ся на мою роботу і спрямовувала. Ми заприятелювали. А вже в лютому 2011 року поставили виставу «Освідчення» за Антоном Чеховим. Працювати з Петром було дуже легко і комфортно. Ця вистава була зовсім не схожою на попередню.

Наступною стала вистава «Кроткая» за Федором Достоєвським. Режисер – народний артист України Юрій Одинокій. З ним працювати теж було дуже добре. Він мене лише спрямовував. Ми розуміли один одного без слів. Під час репетицій майже не розмовляли, а говорили вже після того, як вони закінчувалися. До того ж переважно на зовсім інших темах.

– Прийшов час, коли Ви вирішили звернутися і до української літератури.

– Прагну працювати з класикою. Вона вічна. Але вся проблема завжди полягає у матеріалі. Насправді обрати матеріал значно складніше, ніж потім втілити його у життя. Особливо складно знайти якісний матеріал українською мовою. Саме таким матеріалом виявилася п'єса Ярослава Стельмаха «Синій автомобіль», яку мені запропонував Юрій Одинокій. Цей твір може бути автобіографічним для будь-якої людини. Адже кожен у своєму житті хоча б раз пережив такий, на перший погляд, дрібний момент, як герой п'єси, коли йому в дитинстві подарували синій автомобіль.

У чому щастя людини? Я звертаюся до глядачів у кінці вистави. Хоч, щоб у житті кожного бодай раз трапився такий «синій автомобіль». Я жив у сім'ї, де було шестеро дітей. Разом із батьками і маминою сестрою-інвалідом нас було дев'ять чоловік. Усі ми мешкали в одній кімнаті, а друга була за ляхом, де зберігалися продукти. Але я відчував такий затишок, таке душевне тепло. Тому що тут жила любов. А інколи людина може мати навколо себе будь-які зручності, навіть жити в палаці, однак їй буде незатишно і недобре. Найголовніше у житті людини – душевне і духовне, те, чого не можна нічим виміряти.

Є речі, яких не можна придбати. Вони або є, або їх немає.

У Ярослава Стельмаха була така любов у дитинстві. Мати піклувалася про своїх дітей, а потім вона зникла. І він виніс це на розсуд глядача. Можливо, цього й не треба було робити. Але це особисте бачення письменника. До речі, він загинув на Бориспільській трасі в автомобілі, що загорівся. Можливо, цей автомобіль був синього кольору.

Щастя в любові. Можна подарувати людині не мільйон доларів, а якусь невеличку листівочку або іншу дрібничку – і вона буде щасливою, зберігатиме її все своє життя.

Ярослав Стельмах писав про муки творчості, своє особисте життя. А починається все і закінчується сім'єю. Якщо людина цінуватиме свою родину, то цінуватиме й усе довкола. А якщо не цінуватиме рідних, то не буде цінувати й нікого іншого, бо значить, у неї немає душі, немає любові.

– Напевно, не випадково після Стельмаха Ви звернулися до творчості Тараса Шевченка?

– 2014-го відзначали 200 років від дня народження Кобзаря. Такі дати бувають лише раз на сто років. Хотілося зробити щось до ювілею. Я й раніше виконував твори Шевченка, але вони не були оформлені у виставу.

Колись працював у Львівському національному українському театрі імені Марії Заньковецької. Народний артист України Богдан Козак тоді грав виставу «Послання» за поезією Тараса Григоровича. Я попросив дозволу перенести цю виставу у свій театр. Він сказав: «Будь-ласка, я із задоволенням тобі її даю». А виставу я підготував, у принципі, сам. Дещо змінив по-своєму – так, як я відчуваю. Додав кілька нових віршів.

Шевченка називають пророком. Не зовсім погоджуюся з цим твердженням. Він писав про те, що було тоді, але за двісті років нічого не змінилося. Напевно, тому його слова виявилися пророчими. Він не писав, що так буде й далі. Навпаки – прагнув змін. Але ці зміни, на жаль, не відбулися. Я граю цю виставу в багатьох містах. Люди підходять до мене, вони у захваті. Кажу їм, що зміни залежать від кожного з нас. А якщо ми будемо пасивні й далі, якщо будемо погоджуватися з тим, що відбувається, то змін і далі не буде.

– Свою наступну виставу – «Крейцерову сонату» за Львом Толстим – Ви теж спочатку хотіли грати українською мовою?

– Так. Навіть замовляв переклад, потім сам його правив. Але це не звучало, це не був Толстой. Зрозумів, що він може звучати лише в оригіналі, так, як написано. Грав цю виставу у Львові, Тернополі, Ужго-

роді, Мукачеві. Усюди аплодували стоячи й кричали «Браво!». Я не пропагую якісь політичні речі, я кажу про речі вічні, людські. А вони зрозумілі будь-якій людині. У Тернополі підійшов один одинадцятикласник і сказав: «Ви нам немов скальпелем душу розрізали». Такі слова – висока оцінка творчості.

Я відчув цей твір, відчув усе, що в ньому відбувається. Одного разу в Ніжині до мене підійшли учні художньої школи і сказали, що рік тому ходили на «Крейцерову сонату», але досі перебувають під враженням від побаченого.

Спочатку хотів зробити цю виставу з Юрієм Одиноким. Він сказав, що «Крейцерову сонату» не зрозуміють. Бо на вистави переважно ходить жіноча аудиторія, а жінка не сприймає таку річ, як убивство дружини. Я кажу, головне не те, що ти робиш, а які зробиш висновки. Намагаюсь, аби мій герой усвідомив, що цього робити не можна. А усвідомлення – як покаяння. Коли розбійник, який за своє життя зробив багато поганих речей, покаючись на хресті, він урятувався лише одним словом. Христос сказав йому: «Сьогодні ти будеш зі мною у Царстві Небесному». Тому що головне, аби людина усвідомила.

Ми часто не усвідомлюємо, ми не хочемо каяття перед собою в першу чергу, я вже не кажу перед іншими. А якщо є покаяння всередині, тоді будь-яка людина викликає співчуття.

Це була наша друга спільна робота з Петром Мироновим.

– Але «Ревізор» Миколи Гоголя Ви все ж вирішили поставити українською мовою.

– «Ревізор» дуже добре звучить українською. Так само добре звучали і україномовні «Записки божевільного». І глядач прекрасно сприймає ці переклади. Можливо, тому, що Микола Васильович має українське коріння. Напевно, є ще якісь невидимі речі, які сприяють цьому. Вважаю, що робота здійснена прекрасно.

Як і Шевченко, Гоголь писав про те, що відбувається зараз. Він сміється над чиновниками, глузує з тих, хто має владу. Він показує, які вони недалекі, навіть огидні люди. Вони постійно у страху, бо винні. А нікого і нічого не боїться лише та людина, яка не має провини. Їй немає кого боятися і що втрачати, бо її виправдовує сам Господь Бог.

Нічого не змінилося. Просто люди одягли інші костюми, мають машини, квартири. А всередині такі ж, як і були. Людей завжди псує влада, і рідко хто може протистояти її згубному впливові.

Усі ми начебто про це знаємо. Тільки забуваємо. Людям треба про це нагадувати час від часу. Потрібно пам'ятати, що все минає, але

ВІРЛЯНА ТКАЧ: «КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ МАЄ БУТИ ПРОЗОРА»

Вірляна Ткач – американська театральна режисерка з українським корінням. Письмениця, культурна діячка, перекладачка, керівниця Yara Arts Group при театрі Ля-МаМа у Нью-Йорку.

залишаються вічні речі. Хочу, аби глядачі зупинилися, подивилися на себе збоку. Якщо після вистави хоча б одна людина зміниться, це вже буде щастя. Проросте зерно добра в одній людині, а потім проросте і в інших.

Над виставою знову працювали з Петром Мироновим. Інсценізацію робив Петро, я щось змінював. Репетиції тривали майже півроку. Зустрічалися рідко, однак останній місяць – частіше. Загалом було близько двадцяти репетицій.

Декорації і костюми добирав сам. Намагався, аби у сценографії все було мінімалістично. А Хлестаков у мене вишукано одягнений, адже люди мають не лише слухати, а й сприймати очима. Також сам добирав музику.

До карантину встиг поїздити з цією виставою Україною. Після кожного показу її ретельно аналізую.

– Чи бувають якісь нестандартні ситуації?

– Приміром, під час прем'єри «Ревізора», що відбувалася в Будинку актора, раптом вимкнули світло. Було важко психологічно. Для кожного актора це стрес. Треба було грати не лише у темряві, а ще й без музики. Завжди ставлю себе на місце глядача, який хоче насамперед бачити. До того ж бачити все повністю, в об'ємі, з музикою і світлом. І як би не старався актор, втрачається прекрасне таїнство. Повноцінна вистава не може складатися лише з якогось одного чинника. Також це спільна робота актора і глядача. Хотіли перенести виставу на інший час. Але люди захотіли, аби прем'єра відбулася саме того вечора, попри непрості умови. Я пішов їм назустріч.

– Як переживаєте карантинні обмеження?

– Звичайно, працювати в умовах карантину складніше. Люди бояться йти на вистави, і я їх розумію. Захворіли мої друзі, у одного з них від цієї хвороби померли батьки. Але я впевнений, що ми все здолаємо, адже людство переживало й не такі біди.

Потроху починаю відновлювати гастрольну діяльність. Їздив до Слов'янська, де у педагогічному університеті грав виставу за творами Тараса Шевченка. Саме цю виставу попросив зіграти ректор вишу. Проте були побоювання, як її сприймуть у цьому місті, адже в ній є різкі речі щодо Москви і Росії. Прийняли прекрасно. Вистава мала розголос. Також грав у Кам'янці-Подільському та Полтаві. Маю творчі зв'язки з понад 40 містами по всій Україні, але поки що у більшості з них мене прийняти не можуть через карантинні обмеження.

Хочу поставити «Ідіота» Федора Достоєвського, але ще не знаю, як він звучатиме українською мовою, а дослівно перекласти цього письменника складно.

Удень народження Олега Лишеги, 30 жовтня, вона провела онлайн-лекцію «Олег Лишега: поезія в театрі: Лебідь, Ворон і Міст снів».

Ми поспілкувались із пані Вірляною про поета та українську культуру загалом.

– Пані Вірляно, нещодавно Ви провели онлайн-лекцію про поезію Олега Лишеги у Ваших постановках. Символічно, що день його народження ми змогли провести, поринувши в історію про поета та його творчість. Як Вам такий формат заходів? Які враження залишилися від лекції?

– Я дуже люблю, так би мовити, «живі речі». Але такі формати – це те, що ми можемо зробити реально. Я раніше теж проводила багато серій таких лекцій. Серед них і лекції з Сергієм Жаданом, про українську літературу в діаспорі, і, власне, з нашими акторами, які грали у виставах «Лебідь» і «Ворон» за віршами Лишеги, ми теж робили такі зустрічі.

Лекції є дуже цікавими, коли вони можуть презентувати якусь нову ідею або дати змогу обговорити давніші вистави. Такий формат, звісно, не заступає театр, але доповнює його певним чином.

Власне, онлайн-лекція «Олег Лишега: поезія в театрі: Лебідь, Ворон і Міст снів» була для мене знаковою, тому що на ній був присутній Сергій Проскурня – а він був і на моїй першій зустрічі з Лишегою. Ми з Сергієм рідко маємо нагоду поговорити, а тут було ще 10–15 хвилин після лекції. До того ж він розповів цікаві факти. Це важливо, коли на такі лекції кожен приходиться з якоюсь своєю важливим запасом інформації.

– В історії Вашого перетину з Лишегою є міфічні та містичні факти. Як Ви самі пояснюєте такі невідомі випадковості?

– Насамперед, родичі Лишеги і мої родичі були вчителями з тої частини України.

Але наймістичнішим було те, що коли я їхала в Сибір, аби працювати над виставою «Лебідь», я не знала, що він теж був у тих краях. Навіть більше, він був конкретно в Бурятії, куди вирушила і я. Я про це дізналася вже в той день, коли їхала в Бурятію, від Сер-

гія Проскурні. Тут точно є щось містичне, я б сказала. Я багато дізнавалася про бурятську культуру. Цікавим є той факт, що у бурятських шаманів дуже глибоке ставлення до часу. Це аборигенна культура, дуже давня та змістовна. Також цікаво, наскільки моє українське коріння і те, що я знаю українську культуру, допомогло мені краще зрозуміти бурятів. Адже їхнє ставлення до імперії і наше – дуже схожі, наші історії також мають багато спільного. Не тільки наша культура постраждала від імперіалізму, а й бурятська. І це робить нас ближчими.

Я познайомилася спочатку з віршами Лишеги, а потім уже з ним самим. Його тоді знало ще дуже мало людей, але я вже знала, що він фантастичний. А згодом я побачила вірш «Лебідь» і почала з ним працювати. Поезія Лишеги дуже добре перекладається, бо вона образна і в ній є, що перекладати. Коли вірш побудований на мовній грі, красивих римах та метафорах, то його не зрозуміють американці. У вірші має бути щось глибше. Його суть. Тоді з ним можна

працювати: і перекладати, і ставити на сцені.

– Однією з особливостей Вашої творчості є звернення до українських традицій, фольклору. Останнім часом українська культура доволі популярна за кордоном (вишиванки, українські митці тощо). Проте самі українці її не цінують. Чим, на Вашу думку, зумовлена популярність України в інших країнах? Що Ви можете назвати «брендом» української культури за кордоном?

– Фольклором мене зацікавила колись Ніна Матвієнко. Саме вона звернула мою увагу на старовинні пісні та певні символи, з якими я і працюю далі.

Мені здається, одним із дуже цікавих українських символів для іноземців є писанки. Бо в американців, наприклад, такого нема. Вони не можуть зрозуміти, як то можна намалювати.

Але якщо говорити про бренд, то його нема. Бо нема критики. Нова культура створюється не на конкретному місці, а деінде, там, де про неї говорять. Її творимо не самі, а ті, хто її бачить і може розказувати іншим. Брендом може стати щось тільки тоді, коли про нього будуть багато говорити. Про культуру ми дізнаємось або від бабці, або від критиків. Нема критики, нема зацікавлення, нема відтворення сучасної культури. Але це все може бути. Треба тільки почати робити.

– Вас називають культурним дипломатом України. Певним чином Ви виконуєте дуже важливу місію, поширюючи відомості про українську культуру і серед самих українців, і за кордоном. Чи відчуваєте на собі уся вагу цієї місії?

– Я особисто займаюся такою дипломатією понад 30 років. Мої актори не могли знайти Україну на карті. Я звикла до того, що

потрібно розповісти щось цікаве про українську тему. Як розказати американцям про те, що робив Курбас, пояснити їм так, щоб було цікаво? Переклад текстів «слово в слово» – то не для них, то для українців. Їх треба зацікавити ідеєю, а не буквами.

Я іноді читаю деякі переклади і дивуюся. То є римування другого класу. Такі переклади ведуть до висновку, що наші поети другорядні. Мені принесли якось переклад Франка – і я плакала. Ти мушиш знайти тон, мову, якою вони читаються, щоб донести, що саме автор написав цікавого.

Найбільший комплімент я отримала під час кастингу на «Лісову пісню». Актори знали, що випробовуються на п'єсу в перекладі. На кастингу читали сцену з перекладу, але не знали цього. І коли після кастингу актори просили почитати щось із перекладу, а я їм казала – те, що вони щойно читали, і є сцена з перекладу, – всі сміялися, Ніхто не вірив, що сцена ця не була написана англійською. То мене тішило.

У цьому і полягає для мене переклад – передати суть, ідею. Щоб переклад не ставав проблемою, а був відкриттям іншого культурного світу. Тоді переклад стає прозорим. Так само і культурна дипломатія має бути прозора. Ми не маємо її бачити, вона не повинна нам лізти в очі.

Адже у такій культурній дипломатії йдеться не тільки про нашу унікальність, а про те, що ми приносимо до нашого об'єднаного «культурного столу».

– Як відрізняється сприйняття Ваших постановок американським та українським глядачем?

– Нема такого поняття загального глядача. Бо важливо не де той глядач, а куди він прийшов. Звісно, вистава у традиційному театрі відрізнятиметься від експериментальних, і навпаки. Але в такі театри і ходять різні глядачі. Тому, хто любить сучасний театр, репертуарна традиція буде нецікава. І глядач – шанувальник сучасного театру в нашій театрі у Нью-Йорку схожий на шанувальника сучасного театру в Україні.

– Над творчістю яких українських авторів Вам хотілося би ще попрацювати?

– Люблю працювати з тими самими. Люблю Тичину, Лишегу, Жадана. Хотіла би спробувати зробити виставу із текстами Тараса Прохаська, було б цікаво.

Люблю працювати з Катериною Бабкіною. Я перекладала її твори, а вона – мої вірші. Плануємо написати щось разом.

У ЙОГО ТВОРЧОСТІ – ІСТОРІЯ НАРОДУ

Творчість Віктора Лупійчука ще тільки очікує на справедливі та глибокі оцінки фахівців-мистецтвознавців та вдячні слова шанувальників дерев'яної скульптури та різьби по дереву.

Цей майстер давно вийшов з тіні таланту свого славного батька – відомого в Україні скульптора і різьбяр, голови Ради старійшин Українського козацтва Володимира Лупійчука (нині, на жаль, покійного). Роботи пана Віктора – цілком самобутні і неповторні явище в українському мистецтві.

Він входив у творчість у далеких 1980-х роках, коли в майстерні факультету загальнотехнічних дисциплін і креслення Тернопільського педінституту імені В. Гнатюка, де навчався, разом з іншими ліпив і відливав скульптуру. У ті часи в державі була добре налагоджена система виставок-ярмарків, і роботи Віктора Лупійчука побували на багатьох всесоюзних та всеукраїнських виставках і навіть у болгарському Слівені – місті-побратимі Тернополя. Дипломів лауреата назбиралася ціла валіза! Крім того, у 1980-х щороку в містах України відкривали співоче поле. І Віктор Лупійчук у складі офіційної делегації області мав честь представляти різьбу по дереву народних майстрів Тернопілля.

А після закінчення інституту він пішов працювати у Тернопільський міський палац піонерів керівником студії різьби по дереву. Відтоді почав активно творити дерев'яну скульптуру. У ті часи була популярна козацька тематика, яку розвивав і його батько – уже згаданий скульптор Володимир Лупійчук. Віктор теж почав нею займатися. Але такий вже у нього крутий характер, що не хотів нікого наслідувати. Тож став творити по-своєму.

Ще свіжими були юнацькі враження від роману Павла Загребельного «Диво». Шоста чуття підказало Вікторові: язичництво йому не чуже. Відтак присвятив дохристиянській тематиці мало не половину робіт (найвідоміші з них – Святослав, Волох, Нестор-літописець, «Слава Тобі, Дажьдбоже» та інші).

Життя у той чи інший спосіб, але постійно повертало Віктора Лупійчука «обличчям до скульптури». Понад тридцять років тому в Тернополі зібрався гурт із десяти митців, який назвали «Побратим». Його учасниками стали майстри живопису, скульптури, різьби по дереву. Але усіх їх ріднила козацька тематика,

Триптих «Гопак»

Віктор ЛУПІЙЧУК

і вони вважали своїм натхненником Володимира Лупійчука. Учасники гурту їздили зі своїми роботами по музеях, місцях козацької звитяги – куди лише вдалося. Неформальна організація діяла з десятків років. «Потім ми зрозуміли, – розповідає Віктор Лупійчук, – що час пересувних виставок минає. А оскільки ми були в основному педагоги, то виникла ідея створити в Тернополі школу народних ремесел. І в той складний час, коли закривалися школи різних напрямків, ми відкрили новий комунальний бюджетний заклад, який діє нині. Його очолив учитель трудового навчання школи №5 Василь Фаріон. А я навчав учнів мистецтва скульптури і різьби по дереву.

Двоє побратимів з нашого гурту – Ігор Турчин і Юрій Пащук – досі викладають у цій школі, а ми вийшли на скромну учительську пенсію».

Віктор Лупійчук виховав чимало учнів, які закінчили художні заклади і знайшли свій шлях у мистецтві. А деякі з них, як-от Роман П'єх, Роман Дацко, Євген Храпливий стали відомими в Україні скульпторами й різьбярками.

У творчому доробку Віктора Лупійчука – понад тисяча робіт. Звісно ж, якщо порівнювати перші роботи й нинішні, то помітна велика різниця. Його роботи 30-річної давнини багато в чому не пророблені, більш грубого опрацювання, ніж тепер. Та майстер відшліфовував

до філігранності скульптуру, пластику. А загалом його твори не підлягають суворому раціональному осмисленню, їх потрібно сприймати серцем.

Він не став творити мистецтво задля мистецтва, чим займаються чимало митців. Для Віктора Лупійчука, як і для його батька, первинною була ідея. А оскільки його найбільше цікавила і цікавить історія українського народу, то неважко вгадати й тематику. Скульптурні роботи Віктора Лупійчука різних періодів, зокрема триптих «Гопак» і композиція «Степова баба» (поряд із завмерлою у степу скіфською бабою – козак-бандурист і кінь), сповнені динамізму. Навіть мотив, так би мовити, спокійного навчання шкільної грамоти на Січі насичений експресією (скульптура «Січова школа»).

Нині майстер працює з такими породами дерев, як дуб і вільха. Вони не вимагають тонування і виглядають багатшими. А сучасні технічні засоби, інструменти дають змогу працювати з дубом, який традиційно вважався таким, що не підходить для скульптури та різьби по дереву.

Майже два десятки робіт Віктора Лупійчука – дерев'яна скульптура і рельєфна різьба – тривалий час експонувалися у Збаразькому замку, що є основним об'єктом Національного заповідника «Замки Тернопілля». Нещодавно вони переїхали до замку в містечку Скалаті, щоб їх побачило більше відвідувачів. А коли відбувалося відзначення річниці Зборівської битви, скульптор був прикрито вражений, в якому жалюгідному стані перебуває районний історико-краєзнавчий музей «Зборівська битва», і віддав туди для постійної експозиції два десятки власних робіт.

Від 1990-х років, коли світ охопила хвиля матеріалізації, Віктор Лупійчук створив чимало іконостасів у різних містах і селах України – все це для того, щоб люди у молитві до Всевишнього ставали хоч трішки гуманнішими. Вражають оригінальністю його дерев'яні іконостаси у храмах Тернополя, зокрема – у церкві Зарваницької Матері Божої та у церкві святих благовірних князів Бориса і Гліба. Їхня унікальність полягає у тому, що в багатьох місцях майстер замінив чи доповнив традиційне оздоблення – виноградну лозу, грона, листя аканта – українськими мальвами й соняхами. Ці іконостаси не сяють позолотою, вони більш тьмяні, а проте виглядають монументальнішими, ніж звичайні.

У його майстерні вирує творча робота. Віктор Лупійчук не припиняє створювати скульптурні

образи козаків. Крім того, майстер нині працює над високим рельєфом – «Волохом», а також творить скульптуру «Мудреця», бо в душу глибоко запала творчість відомого письменника Мирослава Дочинця.

А ще – чимало часу витрачає на створення неповторних комплектів шахів. У нього немає двох однакових фігур. Ось узяти бодай шахи з алегоричними фігурами Добра і Зла. «Спочатку я сидів з блокнотом у руці й розписував їхню суть, – каже скульптор. – Наприклад, хотів відобразити Зло у пішакові й наділив його такими негативними рисами – лінь, зажерливість, пияцтво, злочинство тощо. Другий ряд у тій алегоричній лінії творять офіцери. Наприклад, стоїть Чаклун і агресивний Марс. Образний ряд можна продовжити... У мене є ще й шахи з трьома військами, бо я порівнюю три світові філософії і три менталітети – Азія, Русь, Європа. Азія – споглядальна, Європа – раціональна, матеріальна, а Русь – стоїть посередині між ними. Ми якраз знаходимося в "золотій серединці" між крайнощами, що може нас урятувати. Нині почав робити інший тип шахів: козаки – поляки. Уже виліпив пішаків, зараз відливаю коней. Ось такий великий пласт моєї творчості».

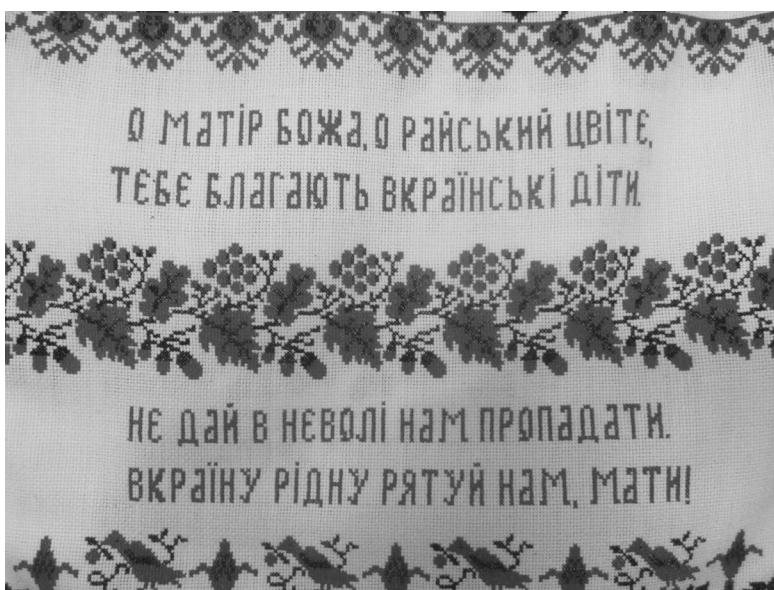
Вікторові Лупійчуку неабияк поталанило: мистецькі традиції батька продовжують сини. Найстарший син Тарас закінчив Львівську національну академію мистецтв, мешкає у Києві і є фахівцем в архітектурі та дизайні. Середущий – Володимир, названий на честь дідуся, займається різьбою в Тернополі. А наймолодший – Святослав, студент Київського лінгвістичного університету, у майбутньому бачить себе фотохудожником. Уже нині його роботи з'являються в іноземних глянцевих журналах.

Віктор Лупійчук завжди вважав себе народним майстром, оскільки в нього немає мистецької освіти (за фахом – учитель трудового навчання). Він – член Національної спілки майстрів народного мистецтва України від самого початку її створення. За багаторічну працю у дерев'яній скульптурі, різьбі по дереву колектив Національного заповідника «Замки Тернопілля» пропонує присвоїти йому звання заслуженого майстра народної творчості. Тож сподіваємося, що Тернопільська облдержадміністрація й Міністерство культури та інформаційної політики підтримають цю ініціативу.

Роман ЯКЕЛЬ,
науковий співробітник
Національного заповідника
«Замки Тернопілля»

ВИШИТІ МОЛИТВИ ГАННИ КОРЖЕНІВСЬКОЇ

Цього року в місті Ірпені на Київщині відбулося дві виставки вишивки майстрині Ганни Корженівської. Перша – у міській бібліотеці для дорослих з нагоди 80-річчя Ганни Степанівни, а друга – в Ірпінському історико-краєзнавчому музеї. Вона відкрилася 9 листопада, на Всеукраїнський день працівників культури і аматорів народного мистецтва.

Споглядаючи цю красу, дивуєшся, що її створили руки, які стільки років виконували тяжку працю. Ганна Корженівська народилася в селі Елівка (нині належить до Коростенського району Житомирської області). Наступного року після її народження розпочалася війна. Батько загинув на фронті. Матір вивезли на роботу в Німеччину. Вона не повернулася – вийшла заміж удруге і виїхала в Австралію. Ганна Корженівська вперше побачила матір у віці 43 років (у дитячих спогадах мама не залишилася, бо дівчинка тоді була зовсім малою). Побачити матір допомогла... смерть тодішнього очільника СРСР Леоніда Брежнєва. До цього їй не дозволяли злітати до мами. Та й тоді працівник відділу віз і реєстрації попросив: «Ви ж не підведете мене?». У Радянському Союзі не хотіли випустити своїх громадян за кордон, побоюючись, що ті можуть там залишитися. А росила маленьку Ганю бабуся. Допомогала хрещена мати – полька Каміля Сарнавська. Дівчинка з десяти років

почала в'язати мережива, згодом стала вишивати. Ганя ходила до школи пішки за п'ять кілометрів у село Горинь. А крім того ще доводилося працювати у городі й пасти корову. Радянська влада не хотіла випустити селян із колгоспу. Але Ганю, як сироту, пожаліли і дали їй паспорт. Разом із такими

ж дівчатами 18–20-ти років працювала на Південно-Західній залізниці на будівельних роботах. Зокрема, будувала підземний перехід в Ірпені – й залишилася жити у цьому місті. Працювала тут листоношею. Ганна Корженівська розповідає, що це була нелегка робота. Тоді люди пе-

редплачували багато газет і журналів. Наприклад, юрист Петро Кропива передплачував 18 газет.

Нині Ганна Степанівна на пенсії. У її дворі росте старезний дуб. Товщина стовбура – чотири з половиною метри. Ганна Корженівська двадцять років здавала лісникам багато десятків кілограмів жолудів. З них вирощували саджанці дуба. Скільки дубів росте в Україні завдяки ірпінці Корженівській! Але цього року вперше за двадцять літ був неврожай на жолуді.

А найбільше захоплення Ганни Корженівської – вишивка. Вона вишила 42 ікони. Дома зберігає 18, решту роздала по церквах і людям. Жінка у 78 років навчилася вишивати білим по білому. В її вишивці присутня національна тематика. Ганна Корженівська вишила тризуб, квіти в контурі карти України, портрети Тараса Шевченка і Лесі Українки. Майстриня вміє сполучити на виставці свої твори так, що вони викликають асоціації з поезією. Наприклад, на виставці в ірпінському музеї вона повісила портрет молодого Тараса Шевченка на рушник, на якому вишиті вишні та стилізовані зображення хрущів.

На іншому рушнику Ганна Корженівська вишила: «Слава Україні. Героям слава». Ще на одному рушнику – ілюстрація до української народної пісні «Несе Галя воду». Або вишита така молитва до Божої Матері:

О Матір Божа, о райський цвіт,
Тебе благають українські діти.
Не дай в неволі нам пропадати.
Україну рідну рятуй нам, мати!

А таку вишиту молитву Ганна Корженівська пропонує повісити при вході в житло: «Господи, благослови всіх, хто входить в цей дім; оберігай тих, хто з нього виходить; даруй мир всім, хто в ньому залишається. Амінь».

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ,
директор Ірпінського
історико-краєзнавчого музею

УКРАЇНСЬКИЙ РУШНИК

Із глибини віків походить мистецтво прикрашати одяг та вироби домашнього вжитку орнаментами, вишитими на тканині, шкірі та повсті.

Від перших стібків шитва на шкіряному одязі людей кам'яного віку до сьогодення – величезний шлях. Упродовж тисячоліть удосконалювалися знаряддя праці (від шила з каміння та кісток тварин до сталевих голки), змінювалися і вдосконалювалися техніки шиття та вишивання. Уже в першому тисячолітті до нашої ери мистецтво вишивання досягло високого рівня у народів Вавилону, Індії, Китаю, Єгипту, Риму. На території України у скіфо-сарматських похованнях VI–V ст. до н. е. знайдені рештки тканин, вишитих золотими, шовковими і вовняними нитками. Також на наших теренах знайдено пам'ятки

цього мистецтва, датовані I ст. до н. е. – I ст. н. е. За часів Київської Русі сестра Володимира Мономаха Анна (Янка) організувала у Києві першу жіночу школу, де дівчат навчали ткацтва та вишивання. Деякі орнаменти української вишивки збігаються з орнаментами, що прикрашали трипільський посуд.

Особливе місце у нашій культурі здавна посідають вишиті рушники.

Хата, оселя – це берегиня. У ній – все, що нажили, що зберегли від своїх батьків та дідусів, чим збагатилися і освятилися. У кожній оселі було багато рушників, а на їхніх кінцях – обереги. Часто на рушниках вишивали калину – теж оберег. В основі рослинного орнаменту лежить культ поклоніння природі, рослині. Листя, гілки означали дерево роду, виноград був символом добробуту, щасливого одруження, барвінок – вічного життя, яблуко – кохання.

У народі казали: хата без рушників – що родина без дітей. Рушник був обличчям оселі, а відтак і господині. На підставі того, скільки і яких було рушників у хаті, формувалася думка про жінку та її дочок. Ніщо так наочно не характеризувало жіночу вправність, майстерність, зрештою, і охайність та працьовитість, як ці мережані рукотвори. Якщо у сім'ї підросла дівчинка, мати змалечку привчала її вишивати рушники, сорочки, хусточки, передаючи свій досвід. Багато вишивали дівчата на вечорницях довгими осінніми та зимовими вечорами.

Раніше, а почасти й тепер, рушник проходив через усе життя людини. Вишитий відповідними візерунками-символами, рушник був неодмінним атрибутом багатьох обрядів: з рушником приходили до молодої матері, яка народила дитину, зустрічали і проводжали дорогих гостей,

справляли шлюбні обряди, проводжали до війська, прикрашали образи і накривали свячений хліб на столі. Виряджаючи чоловіків та синів у далеку дорогу, матері, дружини, кохані дарували їм на пам'ять рушники, аби живими поверталися до рідної домівки.

Рушники у мами вишиті хрещато, Щоб вертались діти до рідної хати...

Рушник слугував для своєрідної освяти початку справи та її завершення (побудова хати, початок і закінчення жнив, опускання домовини з небіжчиком).

Відповідно до призначення, рушники мали свої назви: для витирання обличчя й рук – «утирач», для витирання посуду і столу – «стирок», для образів, портретів – «божник», «покутник», для весілля – «весільний», для подарунків – «подарковий», для похорону – «поховальний», для сватів

– «плечовий», для немовлят – «сповивач» і так далі.

Мабуть, найчастіше рушники використовувалися у весільних обрядах. Готувати рушники, дбати рушники, подавати рушники означає давати згоду на одруження. Ставати на рушник – брати шлюб, одружуватись. Старі люди казали, що найкращий свідок на весіллі – рушник, бо міцніший за всі печатки на папері. Це й нині символ любові й незрадливості.

«Хай стелиться вам доля рушником», – казали у давнину, бажаючи людям щастя. Хай стелиться вам доля рушниками...

Романа ЧЕРЕМШИНСЬКА,
співзасновниця і директорка
Велеснівського етнографічно-меморіального музею Володимира
Гнатюка, відмінниця освіти України,
членкиня НСКУ, НСЖУ, НШТ,
Всеукраїнського товариства «Просвіта»
імені Тараса Шевченка

КОБЗАР ЕПОХИ «ТИХОГО ПРОТЕСТУ»: ШЕВЧЕНКІАНА ОЛЕКСАНДРА ІВАХНЕНКА

У 1988 р. Олександр Івахненко створив великий цикл ілюстрацій до двотомника Т. Г. Шевченка «Поезії». На цей час художник уже був автором відомих творів, зокрема – офортів до повісті О. Довженка «Зачарована Десна».

Оксана ЛАМОНОВА

У 1982 р. вийшов проілюстрований ліноритами «Садок вишневий коло хати» – збірник Шевченкової поезії для дітей, справедливо визнаний шедевром. Але саме цикл 1988 року дозволив говорити про появу нового трактування «Кобзаря» – про «Кобзар» епохи «тихого протесту».

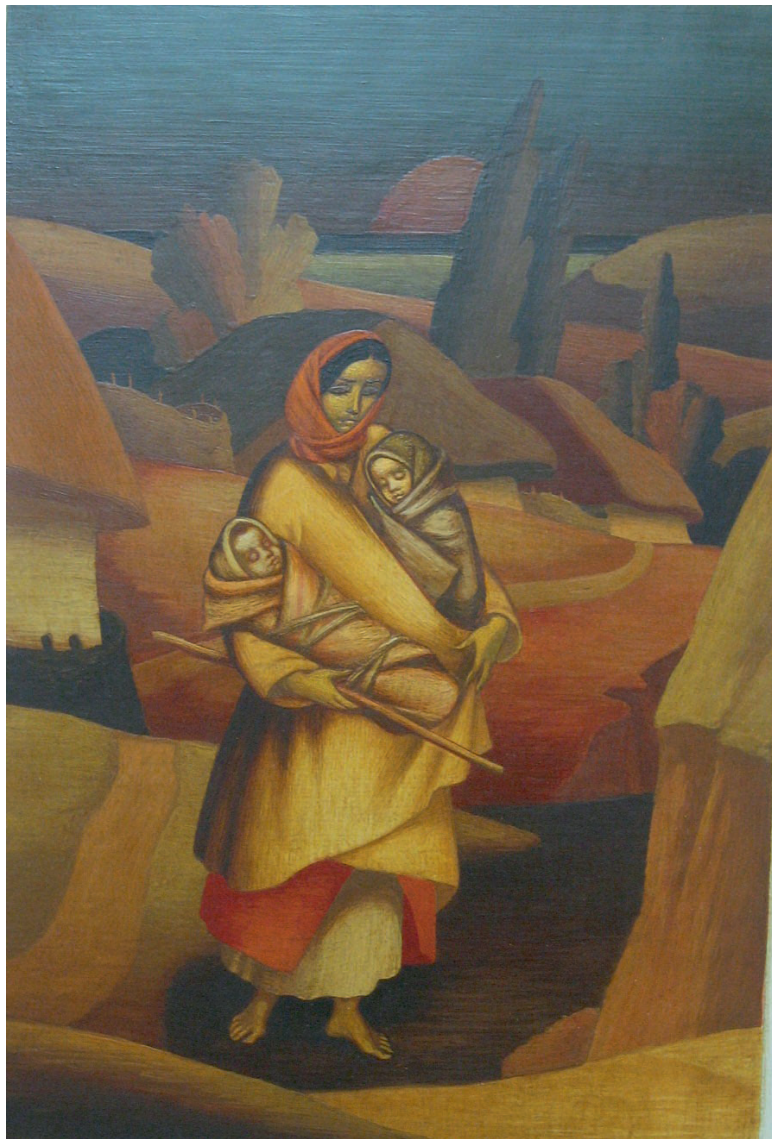
Нові твори було виконано у несподіваній для ілюстрації техніці темпер. Звичайно, чіткість і ясність ліній та декоративність кольорового рішення, стриманого і водночас вишуканого, тяжіють до графіки, а не до живопису. Але все ж таки темперні твори Івахненкової «Шевченкіани» у певному сенсі є ближчими до його ж монументальних малювань у Каневі («Жнивна пора», «Ранок», «Крилиця», «Дума», «Марина», «Пісня», 1989–1991) і особливо до пізніших картин, ніж до створених на кілька років раніше ліноритів до «Садка вишневого...».

Яким би цілісним не був цикл О. Івахненка до двотомника, він усе-таки розпадається на дві «підчастини» – «ліричну жіночу» та «героїчну чоловічу», причому перша, безсумнівно, є емоційнішою та сильнішою. Суто «жіночими» стають у художника такі поеми Т. Г. Шевченка, як «Відьма», «Катерина», «Наймичка», «Сова», «Слепая».

Не менш характерним є й те, що приблизно половину циклу становлять пейзажі. Утім, і в сюжетних ілюстраціях О. Івахненко, звичайно, не обмежується лише відтворенням описаних подій.

Так, досить суб'єктивне, але тонке й точне трактування поезії Шевченка художником демонструє цикл ілюстрацій до поеми «Слепая». З семи ілюстрацій дві – пейзажні заставки. Ще одна заставка, а також одна зі сторінкових ілюстрацій присвячені одним і тим самим рядкам поеми:

Мы были в поле, жито жали;
Окончив жатву, шли домой;
Подруги пели и плясали,
А я с распущенной косой,
В венке из жита и пшеницы
Вела перед, была царица.
Нас встретил дидич молодой.
Никто так мной не любовался.
Я трепетала, тихо шла,
А он смотрел и улыбался.
О как я счастлива была!

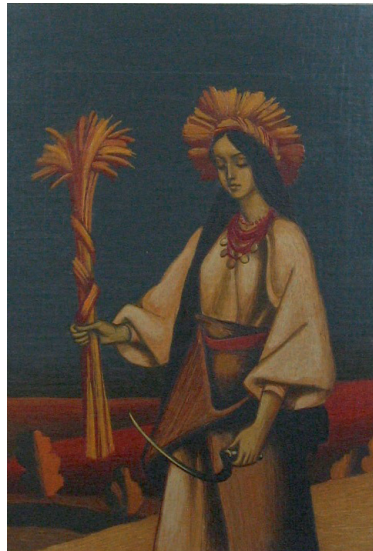

Ілюстрація до поеми Т. Г. Шевченка «Причинна». 1988 р., картон, темпера

Какою сладкою мечтою
Забилось сердце у меня...

При цьому сторінкова ілюстрація зображує процесію дівчат, які співають, на чолі з головною героїнею, а заставка (яка, безумовно, належить до кращих творів усієї темперної серії) – лише постать «цариці» в житньому вінку, із символічним «останнім снопом» у руці. Зустрічі з молодим дідичем художник не відтворює. Власне кажучи, у ній немає й потреби, адже зображено не так побутову сцену, як обряд – прадавній, урочистий і прекрасний. Зазначимо, що, порівняно зі сторінковою ілюстрацією, у заставці символізм та умовність сцени помітно посилюються.

Ще три ілюстрації до «Слепая» зображують найважливіші сюжетні вузли поеми. Сумні, а потім і страшні події залишаються при цьому, так би мовити, за кадром, і глядач (так само, як і читач) дізнається про них лише з розмов Слепої та її дочки Оксани. Фактично ілюстрації – це три «парні портрети»: молодій матері з немовлям, Слепої зі сплячою дочкою біля покинутої садиби та заключна зустріч героїні біля палаючого панського будинку. Для навіть не трагедії, а повної катастрофи їхніх доль художник знаходить надзвичайно просте, але виразне пластичне трактування: героїні, які у двох перших композиціях станов-

Ілюстрація до поеми Т. Г. Шевченка «Сліпа». 1988 р., картон, темпера

лять нібито єдине ціле, у заключній ілюстрації роз'єднані, більше того – нібито рознесені у паралельні простори, і простягнуті до безумної доньки руки Слепої повисають у порожнечі: ані надії, ані порятунку немає. Обом героїням поеми залишилася лише смерть.

Три ілюстрації до «Наймички» – це, по суті, також і портрети її головних героїв: матері та сина, Ганни та Марка. Однак передають вони не стільки сюжетні вузли поеми, скільки три «ліричні настрої», три «мелодії» різних її частин. Побутова складова «Наймички»,

власне, не цікавить художника – саме тому старі Настя і Трохим чи дружина Марка Катерина та їхні діти залишаються, так би мовити, лише у Шевченковому тексті. Олександр Івахненко передає – і передає майстерно – інше.

У неділю вранці-рано
Поле вкрилося туманом;
У тумані, на могилі,
Як тополя, похилилась
Молодиця молодая.
Щось до лона пригортає
Та з туманом розмовляє <...>.
Пішла полем ридаючи,
В тумані ховалась
Та крізь сльози тихесенько
Про вдову співала,
Як удова в Дунаєві
Синів поховала <...>.

Хоча у першій ілюстрації до «Наймички» виникають і тополя, і могила (курган), саме туман і ранкова напівтемрява стають її образним «камертоном». Велике тьмяне «світло» – навряд чи ранкове сонце, скоріше вже повний місяць – не додає жодного світла цій сумній, безнадійній і дещо моторошній сцені, кінець якої можна зрозуміти як натяк на думки про вбивство дитини. Її глухі й водночас мерехтливі фарби гранично відрізняються від загального колориту творів Івахненка, які зазвичай сяють, немов емалі.

Друга ілюстрація не зображує якоїсь конкретної сцени, передаючи радше настрої різних рядків із третього розділу поеми:

А коло дитини
Так і пада, ніби мати; <...>
Й сорочечку білу
Що день божий надіває. <...>
Не зна Марко, чого вона
Так його цілує <...>.
Вранці Марко до наймички
Ручки простягає
І мамою невсипущу
Ганну величає...

Постаті жінки й дитини фактично зливаються в одне ціле на тлі грандіозно-космічної та одночасно затишно-обжитої панорами. Але щирий, довірливий жест маленького Марка драматично контрастує із рухами Ганни, яка змушена стримувати свою безмірну ніжність і ховає погляд, неначе зберігаючи свою важку таємницю.

Третя з ілюстрацій належить навіть не до завершального епізоду поеми (зізнання вмираючої Ганни), а до її останніх, навіть найостанніших рядків:

Прокинувся... до матері –
А мати вже спала!

Ганна, яка дуже постаріла під час хвороби («Бач, як я змарніла?»), – втілення втоми й страждань. Зіставлення з мужньою та сильною героїнею попередніх ілюстрацій здається неможливим. Це перетворення є не менш драматичним, аніж у Слепої чи Сова, хоча доля Ганни все-таки не така тра-

гічна. Але завершення життя означає у даному випадку і завершення страждань. Ганна дочекалася сина, встигла відкрити йому свою таємницю, скинула з душі непомірний, багаторічний тягар, отже, смерть для неї – це ще й бажаний перепочинок, сон (тому й улюблена Шевченкова метафора набуває тут особливої виразності). Власне, для Олександра Івахненка головний герой останнього епізоду поеми – це саме Марко, а не Ганна. Його жест, сповнений ніжності та повної безнадії, – саме те, заради чого виникла ілюстрація. Та водночас художник оточує те, що відбувається, детальними «декораціями», відтворюючи незатишний інтер'єр хатини, де мешкала й де померла Наймичка. Зазвичай досить лаконічний, Івахненко заповнює тісний простір навколо матері та сина численними предметами, роблячи його ще тіснішим. Звичайно, це необхідні, навіть найнеобхідніші речі селянського побуту (жодних «розкошів» у хатинці Наймички бути й не могло), але у цій ситуації навіть вони стають непотрібними і... зайвими.

Чотири ілюстрації до «Відьми» також дають несподіване, досить камерне прочитання поеми. Навіть цигани, яким Відьма розповідає свою історію, не з'являються у малюнках Івахненка. Дві з його ілюстрацій – це знов-таки пейзажні заставки. Дві інші – молода Відьма з близнюками-немовлятами та напівбезумна Відьма, яка блукає осіннім степом. Ось відповідний уривок із поеми Т. Г. Шевченка:

В свитині латаній дрожала
Якась людина. На ногах
І на руках повиступала
Од стужі кров; аж струпом стала.
І довгі коси в реп'яхах
О поли бились в ковтунах.

Саме такою героїня вперше з'являється перед циганами – і перед читачем («Моя се відьма, щоб ви знали»). Проте характерно, що О. Івахненко прибирає будь-які брутальні подробиці. Його Відьма – лише втілення крайньої втоми, що блукає у порожнечі під величезним тьмавим місяцем. І найсильніший драматичний ефект виникає від зіставлення цієї сумної постаті з молододою героїнею, яка, навіть повертаючись у село з двома дітьми на руках, тримається гордовито, із впевненістю та спокійною гідністю. Між цими двома «портретами» вкладається уся доля Відьми.

Аналогічний прийом використано в ілюстраціях до поеми «Сова». Цикл із трьох творів починають і завершують два портрети головної героїні. Один із них ілюструє перші рядки поеми:

Породила мати сина
В зеленій діброві,
Дала йому карі очі
І чорні брови.

І мати, і дитина надзвичайно вродливі, пейзаж навколо них – прекрасний і гармонійний. Однак впадає у вічі – й це, звичайно, не випадковість – зближення ілюстрації з іконами, насамперед – зі славетною Красівською Богоматір'ю. Ця паралель, ненав'язлива, але очевидна, одразу привносить у цикл відчуття неспокою й тривоги, ба більше – очікування поки що не відомої, але неминучої біди:

Крались злидні із-за моря
В удовину хату
Та й підкрались...
Друга робота циклу ілюструє рядки:

Пішла й вдова з матерями
З дрібними сльозами.
Наступний епізод – «голення чуприни» – описаний Шевченком не без гротеску та гіркої гумору:

Усі невлад, усіх назад,
В усіх доля мати.
А у вдови один син,
Та й той якраз під аршин.
Але О. Івахненко не випадково обмежується лише зображенням скорботної процесії, в якій, до речі, йдуть не лише матері, а й молодіці, і навіть дівчата – сестри або наречені рекрутів. Постає виразний образ всеохопного жіночого горя, страшним, але логічним наслідком якого стає катастрофа, відтворена у третій ілюстрації:

Вдень лазила на смітниках,
Черепки збирала,
Примовляла, що синові
Гостинця ховала.
А уночі розхристана
І простоволоса
Селом ходить – то співає,
То страшно голосить.

Образ Соби – можливо, найтрагічніший у Олександра Івахненка. Особливо виразним є обличчя героїні, сповнене моторошного лукавства, з яким нещасна мати приховує «гостинці» для свого зниклого сина. Сові невідомі покірність Сліпої або всепрощення Відьми, яка ще прийде лікувати вмираючого пана – батька своїх дітей. Її порятунок – відчай і безумство.

До славетної поеми «Катерина» О. Івахненко виконав шість ілюстрацій, що складаються в окремих, досить цілісний цикл. Катерина – найліричніша, найніжніша серед створених художником образів Шевченкових героїнь. Але поряд із сповненими гідності Відмою, Яриною («Невольник»), Наймичкою або навіть Сліпою вона – втілення слабкості та беззахисності. Івахненко зазвичай – може, й принципово – відмовляється від зображення будь-якого Зла. У його ілюстраціях немає ані дідача зі «Сліпої», ані пана з «Відьми». Немає в них і москаля – героя «Катерини». Проте страшна трагедія відчувається – передчувається – вже у першій з ілюстрацій, де Катерина мріє біля колодязя:

Не журиться Катерина –
Вмиється сльозою,
Возьме відра, опівночі
Піде за водою,
Щоб вороги не бачили;

Ілюстрація до поеми Т. Г. Шевченка «Невольник». 1988 р., картон, темпера

Мій соколе милий!
«Нехай тебе Бог прощає
Та добрії люде;
Молись Богу та йди собі –
Мені легше буде».

Але далі йдуть рядки, які можна трактувати як повідомлення про смерть батьків Катерини майже одразу після її вигнання:

В селі довго говорили
Дечого багато,
Та не чули вже тих річей
Ні батько, ні мати...

Композиція «Вигнання» будується на різкій діагоналі, що перетинає всю ілюстрацію зверху до низу, з лівого верхнього кута до правого нижнього: від похилених, немов надламаних постатей старих батьків і Катерини, яка навколільки благає їх про прощення,

Було й таке, що під тином
З сином ночувала...

Цілком логічно, що на п'яти з шесті ілюстрацій до поеми зображена саме головна героїня. Однак лише на одній з них вона є справжньою красунею. Такою залишає Катерина рідне село:

Пішла селом,
Плаче Катерина;
На голові хустиночка,
На руках дитина.

Вигнанку ще оточують хати, тин, колодязь, дерева – знайоме «продовження» рідної домівки, яку вона вже покинула. Але усе це поступово «відсувається» у правий бік ілюстрації, де навіть трохи «нагромаджується» і «стискається». В результаті композиція отримує непомітну, але безсумнівну «вну-

«Прийми, Боже, мою душу,
А ти – моє тіло!»
Шубовств в воду!.. Попід льодом
Геть загуркотіло.

Чорнобрива Катерина
Найшла, що шукала.
Дунув вітер понад ставом –
І сліду не стало.

Художник, однак, будує фризо-подібну композицію, чим одразу змінює ритм сцени. Відбувається, так би мовити, її подовження у часі та просторі – глядач немовби в уповільненій зйомці бачить кожен болісний крок Катерини до місця її упокоєння. Простір навколо неї максимально «розмикається», але стає не просто незатишним, а майже непридатним до життя – земля під снігом, мертві дерева, червона, зовсім без тепла і майже без світла, куля сонця над горизонтом. Навколишній простір ніяк не підштовхує Катерину до загибелі – він просто залишається байдужим. Природа, що зазвичай лірично «акомпанувала» внутрішньому життю Івахненкових героїнь, навіть Соби, навіть Причинної, тепер безжально мовчить. Не зображуючи самий момент загибелі, художник не залишає зрадженої усіма Катерині жодних шансів.

Остання сцена поеми розгортається, як відомо, на досить жвавому київському шляху. Вона досить багатолюдна: тут з'являються кобзар, численні прочани та перехожі, зокрема й дівчата, господиня у берліні «з паном і сем'єю»... Проте художник зображує лише маленького Івася – самотню, всіма залишену тендітну постать. Про зустріч із берліном (і батьком) нагадують лише гроші, які хлопець тримає в руці.

Берлін рушив, а Івася
Курява покрила...

Простір навколо – той самий незатишний і безжальний світ, яким блукала Катерина. Хатини й дерева тут нібито і є, але вони сторожко ховаються у яру, неначе спостерігаючи звідти за маленьким жебраком. Івасеві залишається тільки нескінченна дорога, над якою темніє передгрозове небо.

На думку О. Собковича, твори Івахненка «сповнені внутрішнього змісту й об'єднані манерою письма, для якої характерні умовність вирішення форми [...] злагоджена композиція; свідомо відмова від орнаменту [...] введення пропусків (одна форма більш деталізована, а інша спрощена, площинна). Все це, поряд зі стриманим колоритом теплих відтінків, надає творам гармонійної єдності... в основу всіх робіт покладено обернену перспективу [...] Звертається художник і до символів [...] Це символи, які може прочитати й пояснити іноді лише сам автор». Ця стисла, але змістовна характеристика є цілком справедливою і для ілюстрацій Олександра Івахненка до Шевченкових «Кобзаря» – одного з найвиразніших вітчизняних художніх явищ епохи «тихого протесту».

Розворот до поеми Т. Г. Шевченка «Мар'яна-черниця». 1988, картон, темпера

Прийде до криниці,
Стане собі під калину,
Заспіває Гриця.
Виспівує, вимовляє,
Аж калина плаче.
Вернулася – і раденька,
Що ніхто не бачив.

Прекрасна – світла місячна ніч, прекрасний – пейзаж із білими хатинками, тополями та пагорбами, а постать Катерини, як у народній пісні, «римується» – композиційно та образно – із калиновим кущем. Та водночас вона вже – покритка, і вже – вагітна.

Недаремно вигнання Катерини – єдина «групова» сцена в усьому циклі (всі інші ілюстрації – це або сама Катерина, або Катерина з немовлям, або сам маленький Івася). Олександр Івахненко трактує цей надзвичайно жорстокий епізод як страшну трагедію для всіх трьох її учасників. І мати, і батько, промовляючи суворі слова, ховають очі:

Обізвався старий батько:
«Чого ждеш, небого?»
Заридала Катерина
Та бух йому в ноги:
«Прости мені, мій батечку,
Що я нарабила!
Прости мені, мій голубе,

– до дитини, яка спокійно спить. Крім того, це єдина «інтер'єрна» сцена у циклі. Скромний, але затишний і обжитий простір хати, наповнений зручними та знайомими речами, наочно протистоїть зовнішньому світові, який проглядає за напівпрочиненими дверима і трактується як страшна темна порожнеча. За текстом поеми, вигнання навряд чи відбувалося вночі (в усякому разі наступна ілюстрація О. Івахненка, яка є безпосереднім продовженням саме цього епізоду, зображує несонячний день або, у крайньому випадку, вечір). Можливо, темрява – це лише зачинені хатні сніни. Але моторошна подібність до мертвого «безповітряного простору», де вигнанці та її дитини залишаються тільки загинути, надає всій сцені всесвітнього, космічного звучання – і значення. Жах ситуації стає граничним.

Ані Катерина, ані її дитя вже не повернуться до жодного «обжитого простору» (хоча за сюжетом був ще «останній притулок» – хата карбівничого). Чотири наступні ілюстрації – це блукання світом, незатишним і байдужим.

трішню динаміку», таке собі «накопичення сили», яка «виштовхує» Катерину з дитиною у ліву, порожню частину. Жодної іншої постаті у цій сцені немає, але загальне «відторгнення» матері й дитини відчувається тут навіть сильніше, ніж в епізоді з батьками. Це відображає внутрішній стан самої Катерини, який безпомільно передається глядачеві. Правда, порожнеча, в яку, прийнявши рішення, рушає героїня, є – поки що – нескінченною, золотаво-блакитною далечинною, що дає слабку, але надію. Надія – уже скоріше за інерцією – присутня і у наступній ілюстрації «Вигнана Катерина», хоча драматизм загального настрою тут помітно посилюється.

Найтрагічнішою ілюстрацією циклу є, звичайно, «Катерина у відчаї». У Шевченка ця порівняно коротка сцена є дуже динамічною: Біга Катря боса лісом,
Біга та голосить;
То проклина свого Йвана
То плаче, то просить.
Вибігає на возлісся;
Кругом подивилась
Та в яр... біжить... серед ставу
Мовчки опинилась.

НАЗАРІЙ ВІВЧАРИК: «ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ МЕНЕ – ЦЕ МЕДИТАЦІЯ»

Вийшла книжка Назарія Вівчарика – переможця літературного конкурсу видавництва «ОБК» за 2019 рік. Вручення диплому та грошової премії переможцеві відбулося у серпні 2020 року (конкурс дещо затягнувся через карантин) в офісі видавництва у Києві. Після цього з ним було підписано договір на видання книжки.

Містичний трилер «Потривожене зло» містить елементи українського сьогодення. Його головний герой Микола прибув із тимчасово окупованого Донецька у Черкаси з непростю місією, яку доручив йому батько.

«Це дуже густа, насичена і навіть перевантажена подіями проза – наче хмари, крізь які пробиваються світлі думки й світлі бажання», – зазначила після прочитання рукопису письменниця Галина Пагутяк, лауреатка Шевченківської премії.

Про «Потривожене зло» та свою літературну діяльність Назарій Вівчарик розповів нам у інтерв'ю.

– Перш за все хотілося би привітати Вас, пане Назарію, із виходом нової книжки, а також із лауреатством на престижному літературному конкурсі імені Григора Тютюнника. Ви вже вдруге стали лауреатом, перший досвід участі в цьому конкурсі був у 2017 році. З яким добробком стали лауреатом цього року?

– Дякую за вітання. Справді, вже вдруге став лауреатом цього єдиного в Україні літературного конкурсу, який збирає твори саме на сільську та аграрну тематику. Вважаю, сільська тематика у нас в Україні якраз недооцінена. Бо попри те, що всі їдуть жити у міста, практично в кожній людині рід починається із села – і це така собі віддушнина, така собі глибинна історія, до якої внутрішньо повертається кожен у тих чи інших обставинах. У селі насправді є безліч актуальних тем для просвітлення. На цьогорічний конкурс я написав містичну повість з елементами трилера «Хата з секретом». Мова про героя, який на початку твору має багато особистих проблем і не сповна розкриває свої сильні сторони. Урешті, дещо зламаній долею, він переїжджає жити у село, купує хату, простеньку машину. Здавалося б, на перший погляд, ховається від пандемії і особистих проблем. Але згодом він знаходить у хаті посуд княгині Яшвіль – і це його

Назар ВІВЧАРИК

квиток у нове життя. Я намагався тут змалювати не просто історію одного чоловіка середнього віку, а описати його пригоди на тлі певних процесів, що кояться в Україні. Думаю, певною мірою у героєві можна вгадати ті клопоти і переживання, які зараз є у багатьох громадян.

– Ви вправно поєднуєте літературну творчість із журналістикою. Скажіть, чи легко це вдається? Що все-таки ближче Вам до душі – література чи журналістика?

– Журналістика – це професія, тут я фахівець, бо маю вже багаторічний досвід, маю відповідну освіту, маю визнання, авторитет незалежного і неупередженого журналіста, перемоги у низці фахових конкурсів. До слова, авторитетність можна виміряти зокрема і тим, що часто люди телефонують і кажуть: «Мені вас порадили. У мене є проблема. Напишіть». Інколи журналістика в дечому схожа з професією психолога. Вислуховуючи різні проблеми людей, пишучи проблемні матеріали, ми, як автори, частину чужих проблем лишаємо в собі. Окрім того, після, наприклад, політичних матеріалів ви обов'язково отримаєте критику від когось із учасників процесу на свою адресу. Мовляв, сякий-такий продажний журналіст. Це чути повсякчас від не надто чистих у своїх діях політиків, яким, власне, більше нічого сказати, окрім як когось звинуватити. Врешті, вся ця робота інколи втомлює морально, психологічно, і потрібне розвантаження. У мого батька, який багато років присвятив журналістиці, проблеми з серцем, він має інвалідність, бо глибоко все

сприймав. Я в якийсь момент став писати, щоб розвантажитися. Адже журналістика – це змалювання реальності, а письменство – це творення світу у власній уяві. Тут, у літературі, я можу перемагати якесь негативне, зле явище у суспільстві й карати злочинців. Література для мене – це медитація. Я не розглядаю письменство як свою професію. Журналістика – це професія, письменство – хобі. Принаймні поки що...

– Чи Ви вже отримували відгуки читачів на книжку «Потривожене зло»?

– Дуже люблю отримувати відгуки на свої твори, адже це справді корисно, цікаво, приємно. Окрім того, критика дає змогу немовби відсторонено, іншими очима подивитися на свій текст, бо нерідко автору важко оцінити свою роботу тверезо. У процесі роботи автор дуже швидко зростається зі своїм твором і не бачить тих речей, які, можливо, варто було б змінити. Тому потрібна плідна співпраця з літературним редактором, коректором. На роман «Потривожене зло» я вже отримав багато відгуків і дуже тішуся з цього. Скажу, що цей роман – насамперед бойовик, а вже потім трилер, вже потім це насичена соціально-психологічна проза. І читав заувагу від однієї дописувачки, що хоч вона не любить бойовиків, та я «похитнув її нелюбов до цього жанру». Це круто. До того ж, якщо узагальнити, то багато хто зауважував, що книжка відносно невелика, але вкрай насичена подіями, динамічна, і хоч тут багато історій героїв завершуються смертю, персонажі змальовані дуже по-живому, і в

цілому в історії є просвіт, є натяк на світло, яке кожен має шукати у своєму житті. Окремо читачі говорили про продовження книжки: яким воно має бути? Я справді зробив фінал відкритим, адже це планується як трилогія. Тому ще дві книжки попереду, варто лише зібратися з силами, бо в історію я вкладав багато душевних зусиль. Мабуть, тому вона і подобається.

– Практично у всіх Ваших творів назви одразу інтригують читача. Наприклад, «Те, що серед нас» – відразу виникає питання: «А що ж серед нас?». Або «Сьоме попередження» – питаєш себе: «А що ж значить сьоме попередження? Певно, воно буде останнім і вкрай небезпечним?». І ось нарешті «Потривожене зло». Хто ж його потривожив? Про що ця книжка?

– Книжка планувалася з назвою «Нетутешній». Це було органічно, бо в історії я акцентував увагу на переселенцях, який приїхав з Донбасу до Черкас із певною місією. Однак потім з'ясував, що книжка з такою назвою вже є в інтернеті, її написала українська письменниця. Це повість, яку я, на жаль, ще не читав. Але не лише це вплинуло на зміну назви. Згодом книжка переросла назву «Нетутешній». Історії стало затісно в цій назві. Тут мало бути щось більше, що відтворювало би суть всієї історії. І тоді цілком органічно з'явилася назва «Потривожене зло». Бо у книзі на тлі історії героя порушена проблема війни, навіть двох воєн, адже є посилення і на Афганістан. Війна – це зло. А коли війна триває, зло тривожиться. От власне тому. Дії героя відбуваються на мирній території у Черкасах, проте відголоски війни постійно наступають йому на п'яти.

– Одним із основних завдань автора, який пише горор або містичний трилер, є налякати читача. Назарію, як Ви вважаєте, чи вдалося Вам налякати читача «Потривоженим злом»?

– Так, думаю, вдалося. Багато хто казав, що подій у книзі так багато, що інколи хотілося передихнути, перш ніж перегорати сторінку далі. У цілому ж зіткнувся з явищем, коли декому якось соромно читати горор, люди в цьому не зізнаються. Водночас статистика трилерів і фільмів жахів показує, що людям хочеться перевірити свої емоції, почуття, свої нерви. І тому фільми згаданих жанрів користуються популярністю. Так само щодо книжок. Про того ж Стівена Кінга чув відгуки у стилі «фу, гидота» – але

його читають і він неймовірно популярний. Я ж хотів, з одного боку, показати життя як воно є, а з іншого – вплисти в буденність той жах, який справді присутній у нашому повсякденні, проте ми, бува, починаємо до нього звикати і не помічати. Не помічаємо вже, що сусід б'є дружину, що чиновник постійно наживається на наших податках, перестаємо помічати, що триває війна і гинуть наші солдати. Я хотів книжкою і деякими порушеннями у ній проблемами пробудити людей. І тут найкраще діє горор, який не просто жахає, а вчить відповідальності за кожен крок.

– Наразі жанр фентезі є найпопулярнішим як серед читачів, так і серед глядачів. Чи не думали Ви над екранізацією своїх творів?

– Завдяки моєму доброму другові й хорошему режисерові Максиму Дубінському з Черкас було екранізовано три історії з моєї збірки «Те, що серед нас». Вийшов фільм «ЗЛАКРОВ», який можна переглянути на Youtube.

Також скажу, що дехто бачив би екранізованим мою першу повість «П'ятеро як один». Я ж думаю, що «Потривожене зло» справді можна було б екранізувати, але для цього потрібні ресурси і фахівці. Я був би радий допомогти в цьому, однак сам за таку справу не візьмусь, бо це вже інша сфера діяльності.

– Нова книжка вийшла у непростий для країни і світу час... Чи мали Ви плани презентувати видання на загал? В якому форматі?

– Так, я спершу планував презентацію, але ж пандемія завадила цьому. Зараз можна думати лише про віртуальну презентацію. Однак це не зовсім те, що зустріч у залі з читачами в реальності. Поки коронавірус ще не так лютував, я встиг провести презентацію роману «Сьоме попередження». Так само готовий був би і до презентації «Потривоженого зла». Є такі залаштушки, про які хотілося б розповісти, – те, що стосується цієї книжки. Побачимо, можливо, наступного року вірус трішки заспокоїться і проведемо презентацію.

– Над чим працюєте зараз?

– Над романом, досить великим. Планую містичний детектив, спробую показати, що в кожному з нас живе як щось добре, світле, так і зле, демонічне. Від нас залежить, що переважить. Не так багато людей, які переймаються, умовно кажучи, неприкладними, непрактичними питаннями...

Спілкувалася Аліна ШЕВЧЕНКО

ІРИНА БАКОВЕЦЬКА-РАЧКОВСЬКА: «ЛУПАТИ СЮ СКАЛУ БУДУ Й НАДАЛІ!»

Нещодавно у житті молоді красивої жінки, письменниці, етно-рок-виконавиці, культурної діячки, мами трьох талановитих донечок і дружини не менш талановитого митця Ярослава Рачковського – Ірини Баковецької-Рачковської – відбулося три важливі події.

Перша – Ірину вдруге обрано на посаду голови Рівненської обласної організації НСПУ. Друга – вона стала заступником директора Рівненського обласного центру народної творчості з напрямку культурного менеджменту та креативних індустрій – поки що єдиного апробаційного в Україні серед таких комунальних закладів. Третя і найголовніша у письменницькій самореалізації Ірини Баковецької-Рачковської – у видавництві «Саміт-Книга» вийшов друком її новий детектив «Торчки, або Грант на контрабанду». Он скільки подій! Саме час поспілкуватися і розпитати про них.

– Ірино, привіт! Вітаю з обранням на посаду! Скажи – що відчула, коли колеги-письменники проголосували за твоє обрання? До речі, чи одностайно проголосували? Чи був хтось «проти»?

– Для мене цей рік став надзвичайно навантаженим, тому що крім усіх згаданих подій вирувала моя діяльність як культурної менеджерки – експертна робота, реалізація власних проєктів, написання грантових заявок... Усе було дуже складно, бо, зважаючи на ситуацію з епідемією, мушиш мати справу з культурою у замкненому середовищі! А я ж звикла до розмаху, резонансу, масивності. Плюс іще хвороби близьких людей...

Тому коли наближався термін закінчення моєї каденції як голови письменницької організації, чомусь було лясно і тяжко, бо розуміла, що лупати сю скалу буду й надалі – не було інших претендентів на посаду і залишалися письменницькі проєкти, розпочаті з моєї ініціативи, які так чи інакше доводилося до кінця доводитися б мені...

Кворум ледь зібрали – серед членів письменницької організації багато таких, хто в зоні ризику. Дехто навіть ображався, мовляв, нащо збиратися та наражатися на небезпеку – так чи інакше: Баковецька! Але закон є закон, і правила згідно Положення ніхто не скасовував – сама їх дотримуюся і поважаю таку ж позицію колег. Власне, лупаю сю скалу і чекаю завер-

шення карантинних обмежень, щоб робити це гучніше.

– Насправді, я захоплена діяльністю вашої обласної організації. У рівненських письменників постійно виходять друком книжки. Де берете на це гроші?

– У Рівненській області діють програми підтримки книговидання місцевих авторів. Рівненська письменницька організація має авторитет у керівництва області й міста. Налагоджена співпраця і активна підтримка з боку управління культури і туризму Рівненської ОДА, управління культури і туризму Рівненського міськвиконкому, з осередками, дотичними до письменницької діяльності.

Щиро радію тому, що члени РОНСПУ входять до комісій з книговидання, з присудження стипендій голови ОДА та літературних премій. Це означає, що з нами рахуються, зважають на нашу думку, позицію, ініціативність. А це головне!

– Думаю, читачі із зацікавленням дізнаються, яким чином ти організувала роботу вашого видавництва...

З початку 2000-х років при РОНСПУ вело діяльність підприємство об'єднання громадян «Письменницька робітня «Оповідач»», засновником якого є, власне, збори організації. Потім його робота припинилася – було багато внутрішніх причин...

У 2015 році мене було обрано її директором – відбулося повновлення роботи «Оповідача», співпраці з місцевими авторами та участі в обласних програмах із книговидання. Усе вдалося! «Оповідач», звичайно, не є видавцем-монополістом області, але авторів вистачає – ми надаємо їм можливість брати участь у процесі створення власної книжки, долучатися ідеями, задумами, ініціативами, навіть якщо книжка видається бю-

джетними коштами. Повна авторська демократія!

– Де знаходите художників? Оформлення книжок просто чудове!

– Зазвичай автори самі пропонують ідеї – у когось є друзі, родичі, знайомі художники, хтось воліє прикрасити видання світлинами, іноді просять залучити того чи іншого відомого рівненського художника. Молоді автори «креативлять» самі – комп'ютерна графіка, авторський дизайн, вкраплення «сюру».

– А Ярослава (чоловік Ірини, – Авт.), який теж бере активну участь в оформленні книжок, довго довелося умовляти – чи він сам запропонував свої послуги?

– Це потужна творча особистість! Кажу зараз не як його дружина, а як партнерка, співаторка, співідейниця. Коли він починає працювати над тою чи іншою річчю, виникає синергія! Іноді долучається до створення видань авторів «Оповідача», але однозначно Ярослав Рачковський – це мій особистий ілюстратор.

Ми відчуваємо один одного у плані творчості – це теж форма відносин, і досить важлива для сімей із мистецьким світоглядом. А загалом він має свій формат, який сам сформував і вдало реалізує, – бурштинографія: на червоному папері «насіпає» чорно-білі сюжети в дусі сюрреалізму. Це неймовірні речі!

– Бачу, і донечки теж малюють, і в них уже є нагороди...

– Ірина, Богуслава та Уляна – це найкращі наші творіння з Ярославом (сміється). Кожна з них творча, але татків талант до малювання успадкувала саме Богуслава – вона перемогла на українсько-словенському конкурсі дитячих малюнків. Їй п'ять років, і це її дебют, але досить потужний. Вона займаєть-

ся в гуртку художньої творчості, працює з татом, який і є її основним творчим наставником.

– Старша донька – до речі, теж Ірина, – ще й пише? Першу книжку ви ж уже презентували. Між іншим, для дитини такого віку дуже пристойний рівень художнього слова...

– «Казки на шафі» стали резонансним виданням. Ірина писала їх на високій шафі, куди залазила вечорами і перебувала там годинами.

Тепер допрацювала новий рукопис, про який буде відомо згодом – тримаємо інтригу. Літературну діяльність Ірина поєднує зі спортом – із чотирьох років вона є вихованкою школи бойового гопака СК «Патріот», а цьогоріч стала призеркою всеукраїнських змагань та здобула перше місце у своїй ваговій та віковій категорії. Вона наша гордість, наша опора, помічниця і мама найкраща подруга!

– Ваш перший роман «Пластилін» я вже читала. А от другий – ще не встигла. Про що він?

– «Торчки, або Грант на контрабанду» – історія про іншу соціальну сторону, здавалося б, тихого та спокійного життя у провінції. У північній частині Полісся не лише народжують по дев'ятнадцятеро дітей та копають бурштин, там ще й процвітає обіг різних наркотичних засобів. А ще сільські громади, організації та підприємці активно подаються на гранти! Троє місцевих торчків-інтелігентів виграли грант мобільності для популяризації гендерної політики, але поїздка до Білорусі для захисту прав місцевих жінок у рамках проєкту – лише привід перевезти сто грамів амфетаміну. У команді проєкту – сам Люцифер, який по-дружньому виручає одного з головних героїв, молодого лікаря Андрія, від підозри у дивному вбивстві інших членів команди. Підозрюваних багато: сільський «кришований» наркоділок-барига; Довбеха, який шукає Бога і пиється з почаївськими безхатками; дивакувата дівчина, яка народилася з зеленим волоссям. Але є дехто, хто знає про божевільну справу все!..

Книжка присвячена моему другові дитинства Вадиму, який в юності підсів на наркотики і помер у дуже молодому віці... Загалом я пишу на соціальні теми, а моєю аудиторією є молодь або тематично мотивовані люди. Наприклад, «Торчками» багато цікавляться батьки підлітків, аби зрозуміти ті моменти, де виникає грань між «до» та «після».

– Наші журналісти й досі згадують твої співочі поезії. Сподіваюсь, ти продовжиш створення цих музично-поетичних композицій?

– Етно-вірші – така назва моїх літературних рефлексій. Читаю тексти, супроводжуючи їх поліським фольклорним голосінням. Маю свою аудиторію, упізнаваність.

Наразі з моїми хлопцями-музикантами Михайлом Дробиною та Артемом Аврусевичем працюємо над рок-аудіовізуалізацією творів. Готуємо треки. Чекаємо на завершення карантинних обмежень, а головне – пандемії, і поїдемо з презентаціями по Україні.

– Ти також є натхненницею соціально-видавничого проєкту «Час говорити». Розкажи про нього, будь ласка, для наших читачів.

– Рівненська обласна організація НСПУ та видавництво «Письменницька робітня «Оповідач»» започаткували соціально-видавничий проєкт, спрямований на створення літературно-мистецького альманаху людей з онкологією. Мета видання – мотивувати до життя, допомогти самовиразитися, виплеснутися, вилитися, поговорити про наболіле творчими засобами. Адже людям, які знають ціну життя, є про що розповісти всім нам. Рефлексії у соціальних мережах, щоденникові записи, вірші, проза, історії, світлини, малюнки – це все творчий підхід до самолікування власної душі, до відчуття світу та спілкування із самим собою – щирого і відвертого, як сповідь...

Серед семи авторів більшість рівненських. Принагідно хочу подякувати меценатові, директору ТОВ «Рівне-етил» Ігорю Миколайовичу Шумілову, завдяки якому це шикарне глянцево видання побачило світ. Це дуже важливо як для учасників проєкту, так і для нас, звичайних читачів, яких ці розповіді мають навчити любити життя!

– Я так розумію, що в тебе ще багато задумів, але знаю, що митці здебільшого не люблять розповідати про щось іще не здійснене – аби не зірвалося. Тож і не питатиму, натомість – кілька побажань колегам і читачам.

– Колегам – творчої невичерпності, а читачам – книжкового фанатизму! Усім – здоров'я й терпіння у цей складний період.

– Дякую, любенький енерджайзер! Нехай щастить тобі в усьому! І – здоров'я!

АНАТОЛІЙ МАРУЩАК ПРЕЗЕНТУВАВ СВІЙ НОВИЙ РОМАН «ВИБУХ ТЕРМІТА»

«Йому притаманні ажурність стилю, імпресіоністичність думки, візерунковість образу. Він добре почувається у бароковій витонченості, елігітній ритміці та асоціативній символіці», – так висловився доктор філологічних наук, академік Ярослав Голобородько у своїй книзі «Світ таврійських письменників» про Анатолія Марущака – поета, драматурга, заслуженого журналіста України, почесного громадянина Херсона.

Саме з Анатолієм Петровичем Марущаком мали змогу зустрітися читачі 5 листопада 2020 року в Херсонській обласній універсальній науковій бібліотеці імені О. Гончара. Захід відбувся у рамках цього річного проекту «Гордість Херсонщини».

Під час заходу звучали українські пісні у виконанні Народного ансамблю народної пісні «Славутянка» Херсонського обласного Палацу молоді й студентів (керівник – Ольга Куракіна), лауреата всеукраїнських конкурсів вокалістів Івана Бурлаки та лауреата міжнародних джазових конкурсів Аташан. Звучала й поезія самого Анатолія Марущака – лауреата обласної літературної премії імені Миколи Куліша, всеукраїнської літературної премії імені Катерини Мандрик-Куйбіди та Міжнародної літературної премії імені Джона Буньяна.

Анатолій Марущак народився 8 листопада 1953 року в місті Каменську-Шахтинському Ростовської області, навчався в Одеському державному університеті імені І. Мечнікова, а від 1978 року він живе і працює у Херсоні.

За минулі 40 років Анатолій Петрович працював редакто-

ром радіо Херсонського суднобудівного об'єднання, диктором і редактором обласного радіо, головним редактором обласної держтелерадіокомпанії «Скіфія». За роки роботи на обласному телебаченні він підготував близько трьох тисяч сюжетів про життя мешканців Херсона і Таврійського краю. Він є автором цілої низки циклів передач, які транслювались у програмах Першого національного каналу. Здобув більше 20 перемог на міжнародних телеконкурсах. Понад 300 серій про життя видатних людей було в його авторському телевізійному проєкті «Золотий літопис Таврійського краю», понад 250 передач про культурних діячів Херсонщини – письменників, режисерів, акторів, літературознавців, митців – у авторському проєкті «Літературна скарбниця Таврійського краю». І це не повний перелік його телепроєктів. Анатолій Марущак був відзначений «Золотим пером» і «Золотою медаллю української журналістики», нагороджений знаком «За особливі заслуги в інформаційній сфері», удостоєний звання «Заслужений журналіст України» (2004) і

ордена «За заслуги» III ступеня (2009).

Дитячі твори Анатолія Марущака популярні й у малечі, й у батьків. У 2015 році він став лауреатом Корнійчуковської літературної премії за кращі поетичні твори для дітей, у 2016-му – лауреатом цієї ж премії за кращі прозові твори для дітей.

Усі присутні з радістю зустріли новину про те, що у київському видавництві «КондОр» нещодавно вийшов друком роман Анатолія Марущака «Вибух терміта», що складається з чотирьох книг і призначається для дітей віком від десяти років. Пригоди головного героя відбуваються на тлі історичних подій XVIII століття. Герой подорожує Єгиптом і кількома країнами Європи. З'являється на сторінках роману і південна Україна, зокрема – територія нинішньої Херсонщини. Сподіваємося, що динамічний розвиток подій у романі, яскраві пригоди його героя, юного херсонця, сприятимуть популярності нової книжки серед дітей та підлітків.

Олег ОЛЕКСЮК,
заслужений працівник культури
України, керівник проєкту
«Гордість Херсонщини»

У МУЗЕЇ ІСТОРИЧНИХ КОШТОВНОСТЕЙ УКРАЇНИ ВІДКРИЛАСЯ ВИСТАВКА «СПІРАЛЬ ЧАСУ»

Скарби України – це передусім творчі люди, а коли творчість втілена у коштовних матеріалах – золоті, срібні, опалах, рубінах, смарагдах, діамантах, – вона стає чарівним дарунком для глядачів.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

У Золотий скарбниці – а саме так називають Музей історичних коштовностей України, – відкрилася виставка творів видатного українського ювеліра, члена НСХУ Віталія Хоменка «Спіраль часу». Його роботи вже не раз експонувалися на виставках у цьому музеї, що є філією Національного музею історії України.

Ушанувати Віталія Федоровича та помилуватися його творами прийшли його колеги, учні, мистецтвознавці, шанувальники ювелірії. Під час урочистого відкриття виставки класика українського ювелірного мистецтва привітали завідувач музею Олександр Хардаєв, художник Сергій Серов, дружина майстра і натхненниця його творчості Олена Дроздова, мистецтвознавиця Ірина Бариш-Тищенко.

Як розповіла кураторка вистав-

ки Ірина Удовиченко, старша наукова співробітниця Музею історичних коштовностей України, вперше творчість Віталія Хоменка була представлена в цьому музеї ще 1982 року. З цієї події й почалося формування музейної колекції «Ювелірне мистецтво України другої половини XX – початку XXI століття». В музеї зберігається 15 ювелірних творів Віктора Хоменка. Також його твори є у Національному музеї українського народного декоративного мистецтва, в зарубіжних музеях та у приватних колекціях в Україні, Австралії, Англії, Канаді, Німеччині, Фінляндії...

На цій виставці майстер пропонує ознайомитися з коштовними прикрасами, створеними ним у різний час. Для них характерні поєднання кольорової гами емалі, каміння й металу, їхніх фактурних і пластичних можливостей. П'ятдесят два твори, представлені на виставці «Спіраль часу», вражають естетичною виразністю та підкреслюють різні грані природи художника. Поціновувачі пластичних форм, які відвідають виставку, відчують у композиціях з використанням коштовних каменів потужний рух енергії. Захопитися природою найдавніших часів можна, споглядаючи гарнітур «Аборигени планети Земля», виконаний у техніці гарячої емалі. Головним героєм цього твору постає рослина – гінґко. Вона з'явилася 270 мільйонів років тому – ось де справжні аборигени нашої планети! А дивовижний рожевий кварц, як акцент брошки «Комета Галлея», допоможе здійснити уявну подорож крізь космічний простір!

Тож Музей історичних коштовностей України запрошує усіх на виставку, яка триватиме до 20 грудня 2020 року.

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем
№ 22(4905), 27 листопада 2020 р.

Свідоцтво про реєстрацію КВ № 23788-13628Р від 14.02.2019 р.

Засновник і видавець: ТОВ "Видавничий дім "Українська культура"

Директор: Євген БУКЕТ

Дизайн і верстка: Вячеслав ЮРЧЕНКО

Літературне редагування: Олена КРУШИНСЬКА

Юридична адреса ТОВ "Видавничий дім "Українська культура":

вул. Васильківська, 1, к. 6-8, м. Київ, 03040.

e-mail редакції: cultandlife@gmail.com

Веб-сторінка: www.facebook.com/ukazh/

Надруковано: ФОП Хісамдінов А. Ю.

Публікуючи проблемні матеріали, редакція, окрім спеціально обумовлених випадків, подає лише авторський погляд. Вміст газети поширюється на умовах ліцензії СС BY 3.0, якщо інше не вказано стосовно конкретного матеріалу.

Передплатна ціна на 2021 р.:

6 місяців – 363,62 грн; 12 місяців – 722,04 грн

Газета виходить двічі на місяць

Передплатний індекс: 60969

ISSN 2519-4429

Наклад 3 000

Ціна договірна

© СС BY «Культура і життя», 2020

